

Experiența României în dreptul minorităților până la alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor

Gârlan Mictat¹

Institutul de Cercetare a Calității
Vieții, Academia Română

Sursa: Revista Inovația Socială nr. 2/2015 (iunie-decembrie)

URL stabil: <http://www.inovatiасociala.ro/articol/153/>

Publicată de: Institutul de Cercetare a Calității Vieții

Revista Inovația Socială este o revistă online creată în cadrul proiectului „Inovația Socială - Factor al dezvoltării socio-economice”, proiect coordonat de Prof.dr. Cătălin Zamfir în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții. Această revistă utilizează politica liberului acces la conținut, pornind de la principiul conform căruia cercetarea deschisă publicului sporește schimbul global de cunoaștere. Inovația socială este o revistă electronică pe care cititorii o pot urmări pe măsură ce este scrisă și pe care o pot scrie ei înșiși. Revista va avea o apariție bianuală, dar fără a avea o dată de apariție, ci un interval în care este scrisă. Astfel, în lunile ianuarie-iunie 2009 va fi scris primul număr. În perioada respectivă, pe platforma online vor fi publicate în timp real contribuțiile și dialogurile generate între cititori și contribuitori.

Prin accesarea articolelor din arhiva Revistei Inovația Socială indicați acceptarea termenilor și condițiilor de utilizare care sunt disponibile la adresa <http://www.inovatiасociala.ro/> care indică, în parte, faptul că puteți utiliza copiile articolelor doar pentru utilizare personală, necomercială. Vă rugăm să contactați redacția pentru alte tipuri de utilizare la adresa contact@inovatiасociala.ro.

Orice copie a materialelor din Revista Inovația Socială trebuie să conțină aceeași notă de drepturi legale, așa cum apar acestea pe ecran sau tipărite.

¹ miktatgarlan@yahoo.com

Experiența României în dreptul minorităților până la alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor

Mictat Gârlan

Rezumat:

Astăzi toate statele cu populații etnic majoritare cuprind și pe cele minoritare. Definiții ale minorităților etnice, naționale, etnicitate, interetnicitate. Recomandările de la Haga (1996) pentru drepturile minorităților în educație. Recomandările de la Oslo (1998) pentru drepturile lingvistice ale minorităților naționale Constituția României de la 1923 după tratatele de la Versailles și Trianon. Ungurii, germanii, turcii și romii (țigarii) în perioada interbelică. Manifestări ale curentelor politice fasciste și antisemite în populație. Legislația anti-minoritară și mai ales anti-semită. Armistiul cu URSS și schimbările social-politice comuniste din România, cu referire la evrei, germani și romi (țigani). Apariția evreilor sovietizați. Regiunea Autonomă Maghiara 1951-1968. Vânzarea de evrei și nemți vii, practică la tocmeală ca pe sclavi, numai pentru vize de plecare din țară și eliberare de sub regimul comunist. Efectele revoluției de la 1989 cu măsuri de îmbunătățire a relațiilor dintre majoritatea românească și minorități. Înființarea organizațiilor etnice, activitatea parlamentară a deputaților și senatorilor minoritari, preluarea recomandărilor europene pentru drepturile omului, programe social-economice pentru romi (țigani). Agenția Națională pentru Romi și „Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romi pentru perioada 2015–2020”. Afirmarea în media de noi personalități din cadrul minorităților, aspecte biografice: V. Vosganian, Raed Arafat. Alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor.

Cuvinte cheie: minorități, interbelice, postbelice, organizații, instituții, reprezentanți, concluzii.

Abstract:

Today that all states with majority ethnic populations encompass those minorities. Definitions of ethnic, national, ethnicity, interethnicity. Hague Recommendations (1996) for minority rights in education Oslo Recommendations (1998) for linguistic rights of national minorities. Romania's Constitution from 1923 after the treaties of Versailles and Trianon Hungarians, Germans, Turks and Roma (Gypsies) in the interwar period. Manifestations of fascist and antisemitic political trends in the population. The anti-minority legislation and especially that anti-semitic. The armistice with the Soviet Union and communist socio-political changes in Romania, referring to the Hebrew, German and Roma (Gypsies). The emergence of Sovietised Jews. Hungarian Autonomous Region 1951-1968. The sale of Hebrew and German alive, practiced at bargaining as slaves, only for some visas leaving the country and freedom from the communist regime. Effects of the revolution from 1989 with measures to improve the relations between the Romanian majority and minorities. The establishment of ethnic organizations, parliamentary activity of deputies and minorities senators, taking European recommendations for human rights, social and economic programs for Roma (Gypsies). The National Agency for Roma and „Inclusion Strategy of Romanian citizens belonging to Roma minority for the period 2015-2020”. Affirming in media

of new personalities in the minorities, biographical aspects: V. Vosganian, Raed Arafat. Iohannis Klaus's election as president of the Romanians.

Keywords: minorities, interwar, postwar, organizations, institutions, representatives, conclusions

Etnicitate și interetnicitate

După marile migrații ale popoarelor, după războaie mondiale și tot atâtea schimbări de granițe, astăzi, în toate statele lumii populațiile etnic majoritare le cuprind și pe cele minoritare. O dată cu aceste relații au apărut dezbateri asupra termenilor de națiune, minoritate națională și etnicitate. Ei au intrat în vocabular la începutul sec. XX, mai ales cu ocazia tratatelor de pace de la Paris (1919-1920) care s-au dezvoltat pe „principiul naționalităților” folosit la conturarea granițelor noilor state est-europene, în opoziție cu principiile anexării teritoriale și al dreptului de cucerire. În mod pozitiv, acest „principiu” avea în vedere limitele etnografice ale statelor, egalitatea raselor și a națiunilor, superioritatea statului asupra națiunilor și a minorităților, a drepturilor egale între ele, etc. Dar, conceptele utilizate nu erau prea clare. De fapt „principiul naționalităților”, în accepțiunea tratatelor de la Paris, nu făcea deosebire între minorități și națiuni. Față de ele, termenul de popor nu se putea folosi pentru că era prea vag, prea larg, iar cele de naționalitate sau națiune erau improprii, ele se pot folosi pentru populații de aceeași limbă, dar nu și pentru populații/grupuri sociale care sunt diferențiate cultural, (de exemplu boșimanii nu pot fi considerați o națiune). De aceea, după anul 1940, termenul de *etnicitate* s-a extins în special pentru grupuri rasiale sau triburi, dar într-un mod extensiv și pentru populații mici cu nivel cultural ridicat. Astfel, pentru asemenea situații s-a dorit un termen nou, mai restrâns, cel de minoritate etnică, culturală, religioasă sau de emigranți fiind mai potrivit. Cu toate acestea, astăzi în dreptul internațional, pentru sintagma minorități naționale nu există o definiție general acceptată, de aici și varietatea perspectivelor de definire. Cea mai comună definiție este cea statistică, după care minoritatea etnică este o colectivitate mai mică numeric decât majoritatea populației, dar aceasta nu are conținut. O amplă analiză de conținut a fost realizată de Constantin R. Motru, în lucrarea „*Etnicul românesc*” (1942) în care a dezvoltat ideea a trei elemente, în trei faze constitutive, respectiv: conștiința comunității de origine, de limbă și de destin, ultimul nivel de conștiință fiind considerat cel mai important. Într-o altă perspectivă, după W. Isajiw (1974), etnicul și minoritățile etnice cuprind o sumă de particularități specifice, compuse din: a) descendența comună, biologică sau antropologică de credințe comune; b) cultură, obiceiuri comune cu referire la organizarea vieții cotidiene; c) grade de separare a instituțiilor comunitare; d) comunitate de religie; e) comunitate de limbă și f) trăsături fizice. Fiecare perspectivă pune în lumină diferite nuanțe, dar în această definiție lipsesc elementele de istoricitate și mai ales cele de relație. De aceea, în completarea ei, după opinia noastră, minoritățile etnice sunt comunități sociale de mărime variabilă, cu descendență istorică comună, numeric inferioare populațiilor majoritare, așezate pe teritorii cunoscute, caracterizate prin atitudini tradiționale, aflate în grade variabile de asimilare etnică, cu membri care se sprijină reciproc în afirmarea unor trăsături culturale, care pot fi descrise în combinații variate de evoluție istorică, limbă, religie, sisteme educative, particularități psihologice, stiluri de viață, interese social-politice, până la diferite modele de coabitare multi-etnică. Vom folosi această definiție întrucât în alte analize s-au nuanțat și alte diferențe între minoritatea etnică și minoritatea națională. De exemplu, s-a sesizat faptul că minoritățile naționale au o dublă relație, una în raport cu majoritatea națională pe teritoriul căreia se află și alta în raport cu majoritatea națională a țărilor de origine, de unde provin, cu diferențe semnificative între *minoritatea națională* cu relații „externe” și *minoritatea etnică* „fără relații externe”. Echilibrul fragil al acestei duble relații cu oscilațiile ei în timp, odată față de majoritatea națională „internă”, dar și față de populația „externă” – ca parte spirituală a țării de origine, a fost întotdeauna o problemă de studiu. De aceea, în a doua

jumătate a secolului XX, a început o analiză „în dublu sens” de *interetnicitate*, un termen care s-a dorit a fi mai restrictiv față de cel *internațional*, considerat prea larg, cu referire la orice fel de relații între statele lumii. Sensul restrictiv al *interetnicității* are în vedere numai relațiile majoritate – minorități, pe două direcții, fie cu cele conlocuitoare din același stat, fie cele cu țara de origine.

Cu aceste restricții, astăzi, sintagma relații etnice a asimilat relațiile rasiale și chiar pe cele naționale. De remarcat că interetnicitatea s-a dovedit a fi un concept mai variat și mai dinamic decât etnicitatea, întrucât este orientat către studii comparative, mai puțin exclusiviste, cu stabilirea aspectelor comune, chiar asemănătoare între comunități, până la desprinderea unor elemente de influență și transfer între ele. În această direcție, au apărut numeroase lucrări de imagologie etnică cu privire la imaginea unui popor reflectată în cultura altor popoare (K. Heitmann, 1995; A. Oișteanu, 2001; L. Ivanov, 2004). Aplicațiile interetnicității s-au extins și în sectoare economice, de genul: piața altor state sau în piața altor comunități, în marketingul corporațiilor transnaționale, adaptarea pieței la specificul altor popoare, etc, (Keegan W. J., 1988; Modelski G., 1990) sau în psihosociologie, cu studii pe principiul dublei perspective (M. Gârlan, 2011; M. Gârlan și V. Mocanu, 2014), etc. Dar, domeniul principal de aplicații al studiilor de interetnicitate este cel geopolitic, cu investigații comparate, pe regiuni, comunități și mai ales pe diferite grade de relații pașnice, tensionate sau conflictuale pentru că prezența minorităților a servit permanent la legitimarea unor revendicări teritoriale. Cea mai recentă situație fiind conflictul dintre Rusia și Ucraina pe tema regiunilor cu minorități rusești din Crimeea, Donețk și Lugansc. Din analiza acestui domeniu îl amintim pe D. Morton (1985, 2006) cu studii privind procesele de cooperare, competiție, descriere a „spiralei interacțiunilor ostile”, pe Ch. Osgood (1962), pentru studiile de reducere a conflictelor internaționale, pe Holt R. și Silverstein B. (1989), Perez J. A. și Mughy G. (1993) pentru teoria conflictului, împreună cu S. Moscovici, cu studii pe teme de rasism, discriminare, identificare, schimbare, xenofobie, comunicare și influență socială, inclusiv curente multiculturaliste, multe din ele publicate la Paris în revista *International Journal of Multicultural Societies*. După anul 1990 au apărut și organizații de susținere a acestui domeniu, precum Fundația pentru Relații Interetnice din Suedia, înființată din inițiativa lui Max van der Stoel, fost înalt comisar OSCE pentru minorități naționale (1992-2000), care a realizat un set de principii ca „instrumente de prevenire a conflictelor cât mai curând posibil” și de participare pașnică a minorităților la viața publică, respectiv *Recomandările de la Lund* (1999). Lucrarea a avut două etape, prima prin *Recomandările de la Haga* (1996) pentru drepturile minorităților în educație și a doua prin *Recomandările de la Oslo* (1998) pentru drepturile lingvistice ale minorităților. Acest set de *Recomandări guvernamentale* au fost postate pe internet, fiind accesibile în toate limbile europene.

În privința raporturilor majoritate - minorități din România, acestea au oscilat în timp, de la coexistența pașnică din prezent, până la forme extreme, mai ales spre cel de-al doilea război mondial. În cadrul cercetării noastre, vom face o expunere succintă a lor, de la sfârșitul primului război mondial până în prezent, întrucât în această lungă perioadă au avut loc mari variații, atât prin răsturnări social-istorice, cât și prin mutații specifice de la o minoritate la alta.

Minoritățile din România Mare și liberalismul Constituției de la 1923

Problema minorităților s-a pus în mod acut, mai ales după primul război mondial, încă din timpul tratatelor de la Paris (1918-1920). Pe de-o parte, România ca țară învingătoare cu pierderi de peste un milion de morți, putea reuni toate comunitățile românești în același teritoriu, ceea ce s-a realizat prin cea mai mare creștere teritorială din istoria sa, de la 139.000 km² în anul 1912 și 7,2 milioane locuitori, la 295.641 km² și 19 milioane locuitori în anul 1920. Pe de altă parte, în anul 1920, în urma unirii Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Cadrilaterului s-a ajuns la 15.541.424 de locuitori (J. Rothschild, 1974, p. 281), odată cu creșterea grupurilor minoritare, astfel: 74,6 % români și 25,4% minorități, din care: 8,7% unguri și secui, 4,9% evrei, 4,3% germani, 3,7% ruși și ucraineni, 1,0% bulgari, 0,2 % turci și tătari, 2,6% alte naționalități (R. Seišanu,

1996, p. 381). Cu toată această creștere, toți analiștii marilor puteri au înțeles că românii sunt o națiune unificată în timp istoric, de unde formula consacrată de stat național unitar român, aspect de importanță deosebită în recunoașterea granițelor sale.

Preluarea în România Mare a 16 minorități naționale (anexa 1), a avut nevoie de o nouă viziune social-politică, care să evite riscul transformării ei într-o altă regiune multiethnică a fostului imperiu Austro-Ungar. Evitarea acestui risc a impus Constituția de la 1923, inițiată de liberalii lui Vintilă I. Brătianu, prezentată într-o formă modernă și nediscriminatorie față de minorități. De exemplu, în cadrul ei, la art. 5 se afirma că: „Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi”. La fel, art. 7 și 8 precizau că: „deosebirile de credințe religioase și confesiuni, de origine etnică și de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita”. În privința reprezentării parlamentare a minorităților, la art. 72 s-a prevăzut că sunt senatori de drept: „liderii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioși, precum și reprezentantul superior religios al musulmanilor din Regat”. Separat prin Legea pentru regimul cultelor din 12 aprilie 1924, s-a recunoscut libertatea de manifestare a cultelor: ortodox, greco-catolic, catolic (de rit latin, greco-rutean și armean), reformat, unitarian, evanghelic-luteran, armeano-gregorian, mozaic și mahomedan.

În perioada interbelică, din perspectiva relațiilor majoritate românească- minorități, distingem 3 sub-etape: prima de echilibrare a acestor raporturi între anii 1923–1933. A doua a fost între anii 1933-1939, de creștere a influenței fasciste în România. A treia și cea mai dramatică sub-etapă, de război și de crime instituționalizate a fost între anii 1939-1945.

Astfel, în „prima sub-etapă”, libertatea învățământului în limba minorităților a fost stabilită prin 3 legi, respectiv: *Legea învățământului primar și normal*, publicată în Monitorul Oficial nr. 101/26 iulie 1924, *Legea învățământului materiale medii*, puteau termina în același timp în școlile de stat, ciclul primar de 7 clase în *secundar din 8 mai 1928*, care prevedeau școli de stat cu predare în limba maternă „în localitățile și regiunile în care minoritarii sunt în număr important”, precum și *Legea învățământului particular din 19 decembrie 1925*, care asigura o autonomie a școlilor confesionale ale minorităților din România (I. Scurtu, T. S. Stanciu și G. M. Scurtu, 2002).

Practic, elevii minoritari, inclusiv cei cu posibilități materiale medii, terminau gimnaziul cu o instruire completă în limbile română și maternă. Singura excepție a fost din comunitatea romilor, care nu a putut constitui organizații pentru monitorizarea unor activități durabile din educație.

În acest cadru de legalitate, la scrutinul electoral din anul 1919, comunitatea maghiară – cea mai numeroasă, grupată în zona Ardealului (1.423.459 locuitori în 1930 – anexa 1) a trimis 12 parlamentari, toți intelectuali, precum: Károly Kos, Arpád Paál, György Bernády, ș.a, cu o implicare politică constantă până la instaurarea dictaturii regale în martie 1938. Dintre publicațiile maghiare ale acestei perioade, multe de scurtă durată, amintim gazeta „*Bukarest Magyarorság*”/Maghiarii din București (1931-1932), editor și proprietar Bertalan Iosif, pe teme privind orașul București, școala, biserica, ghidul instituțiilor, minorități, presă, maghiari, asociații, literatură, etc; un organ al Partidului Democrat Maghiar a fost ziarul bilingv *Előre/Înainte* (1934-1938), cu apariție săptămânală la București și Cluj. Un alt periodic a fost *Romániai Magyarorság*”/Maghiarii din România (1929-1930) cu apariție la București, Timișoara și Lipova pe teme de politică externă, politică internă, maghiari, literatură, economie, etc. Pentru comercianții români, maghiari și germani din domeniul metalurgiei s-a editat periodicul „*Monitorul Fierului-Vasipar-Eisenzeitung*” (1934-1940), director M. Rados, cu subiecte privind bursa fierului, industria metalurgică din țară și

peste hotare, etc. (H. Hencz, 2011, pp. 43-48). De asemenea, între anii 1933-1940, a funcționat la Cluj un Teatru Maghiar, unde directori au fost doi evrei unguri Jenő Janovics și Imre Kádár. Piese erau interpretate atât în limba maghiară, cât și în limba idiș. (A. Gido, 2014, p.198). Dar în această perioadă mai intensă a fost activitatea politică. Astfel, la Cluj, în anul 1922 s-a înființat *Partidul Maghiar din România*, cu un program favorabil minorităților, pentru conservarea și dezvoltarea propriei identități, de promovare a libertății de credință, a dreptului la școli în limba maternă, de autoadministrare a bisericilor, utilizarea limbii materne în justiție și administrație, libertatea activităților comerciale și industriale, dreptul la dezvoltare culturală specifică, etc., în schimbul cărora statul român primea asigurări de loialitate din partea comunității maghiare. În anul 1933 s-au înființat și alte partide, precum *Partidul Micilor Agrarieni*, cu mulți secui condus de Imre Rethy; în anul 1934 s-a înființat *Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România* (MADOS) cu orientare de stânga, care a editat ziarul *Tinerii ardeleni/Erdelyi Fiatalok*. Fiecare din ele a avut un rol activ în viața politică a țării, prin trimiterea în parlament a unor lideri remarcabili. Deputați, senatori și autori, precum Arpád Paal, Sándor Tavaszy, Artur de Balog, Miklos Krenner, Dezso Lászlo și Lajos Imre au fost pentru mai mult de un deceniu, lideri de opinie și teoreticieni în cercetarea condițiilor spirituale de supraviețuire a comunităților cu statut de minorități. Din discursurile lui Sándor Makkai (1890-1951), profesor universitar la Cluj și Budapesta, senator în perioada 1926-1935 au rămas memorabile studiile: *Autorevizuirea noastră/Magunkrevi-zioja* din 1931 sau lucrarea cu titlu emblematic: *Așa nu se poate/Nem lehet* din 1937 - articole care au fost traduse, publicate și în limba română. (L. Nastasă și L. Salat, 2003, pp. 136-151 și 194-199). Din lucrările sale, precum și a altor analiști, putem spune că în orice comunitate există diferite grade de patriotism/naționalism, dar față de care cel maghiar întotdeauna s-a remarcat printr-un efort deosebit de autonomie politică, cu permanente variațiuni de atitudini, de la cele mai radicale, cu revendicări de autonomie teritorială, tip „stat în stat”, până la cele de patriotism moderat în forme tolerante. Subiectul sensibil de atunci al acestor lideri a fost noua administrație de după „... *Trianon*”, când, odată cu instalarea în Transilvania a autorităților locale românești s-a înregistrat o decădere a ungarilor din statutul de „comunitate imperială”, moment resimțit ca o situație dramatică. Din aceste motive, după anul 1920, în numai un deceniu cca. 200.000 de maghiari au părăsit Transilvania spre Ungaria vecină. (K. Hitchins, 1994, p. 362). La fel a fost cazul senatorului S. Makkai, care în anul 1936, în perioada de extindere a legionarismului în România, a plecat din țară la Budapesta (L. Nastasă și L. Salat .2003, p. 40).

O altă mare comunitate a fost cea evreiască, mai eterogenă decât cea maghiară, cu mulți bogați, cu unii „pământeni”, alții veniți din Polonia și Ucraina în tranzit spre Palestina, cu o mare varietate de evrei maghiari în Ardeal, evrei ruși în Basarabia, evrei polonezi în Bucovina; mai târziu au apărut și evreii comuniști, principalul liant pentru toți fiind religia mozaică. Încă din anul 1909 a existat o *Uniune a Evreilor Pământeni din România* -UEPR, care a insistat pe plan intern și extern la înlăturarea discriminărilor și obținerea dreptului de cetățenie. Acest drept a fost reglementat prin Decretul-lege din 28 mai 1919, care prevedea că: „Locuitorii evrei ai vechiului Regat, majori, născuți în țară, care n-au fost supuși unui stat străin, sunt cetățeni români și se vor bucura de toate drepturile cetățenești, dacă manifestă această voință, făcând declarația că ei sunt născuți în România și că nu s-au bucurat de o protecție străină”. Astfel, la alegerile din anul 1920, evreii au avut mulți deputați și senatori precum: Ilie Moscovici de Ilfov, Iacob Pistiner de Cernăuți, Alexandru Dobrogeanu-Gherea de Prahova, Leevi Nathan de Hotin, Gheorghe Grigorovici de Cernăuți și alții. În anul 1923, UEPR s-a redenumit *Uniunea Evreilor Români* (UER) condusă de dr. Wilhelm Filderman, cu filiale în toată România. Alte organizații au fost *Clubul Parlamentar Evreiesc* (1928) pentru coordonarea activităților parlamentare; *Partidul Evreiesc* (1931) condus de Th. Fischer și Adolf Stern. O structură mai largă a fost *Consiliul Național al Evreilor din România* (1936) formată din reprezentanți de partide, ai cultului mozaic, UER și parlamentari evrei, cu obiective de apărare a libertăților democratice ale Constituției din anul 1923, împotriva antisemitismului, care începuse să ia proporții.

La nivelul anului 1930, în România Mare erau 451.900 locuitori evrei (anexa 1), cu o pondere de 3,2% din totalul populației. În alte statistici din anul 1937, în România existau 173.145 firme comerciale, din care: 83.821 românești (48,4%) și 89.324 (51,6%) aparținând minorităților naționale; din totalul acestora 32,7% erau ale evreilor (I. Scurtu, 2011). Mari întreprinderi industriale conduse de evrei erau: Uzinele de Fier și Domeniile Reșița (deținute de Max Auschnitt), Uzinele Metalurgice Titan / Nădrag /Călan (Max Auschnitt, Oskar Auschnitt, Oskar Kaufman ș.a.), Fabrica de Vagoane „Astra” - Arad (N. Șapira, Mauriciu Balnk, Oskar Kaufman, L. Traserson și alții), Rafinăria „Astra Română” (Otto Stern), Fabrica de postav „Buhuși” (Schlesinger, Lazăr Margulies, Oskar Kaufman), Atelierele „Vulcan” (Mauriciu Blank, Aristide Blank) și altele. Renumite au fost Banca Marmorosch Blank (Aristide Blank) sau Banca de Industrie și Comerț din București (Felix Javitz). Foarte activă a fost și presa evreiască din România cu peste 60 de publicații (H. Kuller, 2004, pp. 91-109). De asemenea, la Iași și București au funcționat două teatre de limbă idiș, iar la Cluj a existat o trupă de actori evrei în cadrul Teatrului Maghiar din localitate. Toate aceste teatre au fost desființate de guvernul legionar în anul 1940. După înlăturarea acestui guvern, din anul 1941 ele s-au redeschis sub denumirea de teatrul de revistă *Barașeum* la București și teatrul *Concordia* la Cluj (A. Gido 2014, p. 108).

Un alt model pozitiv de evoluție din prima subetapă a perioadei interbelice, l-a avut și minoritatea germană, pe cât de eterogenă după primul război, pe atât de reformată în pragul celui de-al Doilea Război Mondial. În anul 1918, când în Europa de Est au avut loc mari adunări reprezentative privind opțiunea minorităților la noile state în formare, adeziunea la România Mare a comunităților germane a fost o surpriză pentru români. Germanii din Bucovina, de cca. 75.000 de locuitori, la Congresul General al Bucovinei din 28 noiembrie 1918 s-au pronunțat pentru unirea Bucovinei cu România. La fel au procedat și reprezentanții sașilor ardeleni, cca. 240.000 locuitori, în urma unei adunări la Mediaș din data de 8 ianuarie 1919. Germanii din Buceag și Basarabia, cca. 80.000 locuitori au făcut aceeași declarație de unire la Tarutino în data de 19 martie 1919. Șvabii bănățeni, peste 275.000 de locuitori, au publicat proclamația de la Timișoara în 10 august 1919. O altă comunitate de nemți, puțin cunoscută a existat și în Dobrogea, cca. 20.000 locuitori. Foarte impresionat de aceste adeziuni a fost naționalistul Nicolae Iorga. În anul 1919 el a publicat în revista „Cultura neamului românesc”, studiul: „Ce sunt și ce vor sașii din Ardeal”, în care a salutat hotărârea lor și a ținut conferințe despre ei. (N. Iorga, 2014). Dar aceste opțiuni pentru România nu au fost întâmplătoare, procesele de rusificare din Basarabia și cele de maghiarizare din Transilvania au rămas active în conștiința lor. După aceste momente, între anii 1918-1923 germanii au înființat: *Partidul German din România/Deutsche in Rumänien* (1922) cu președinte Karl Schnell, primarul Brașovului; *Uniunea Germanilor din România/Verband der Deutschen in Rumänien* din care Rudolf Brandsch a fost deputat de Sibiu și Hans Otto Roth, deputat de Sighișoara (V. Ciobanu, 2001, p.165); *Consiliul Național Șvâbesc* de la Timișoara, din care deputați au fost avocatul Kaspar Muth și prof. Franz Krauter (Ludwig A. Holzinger și S. Pribac, 2011, p.105) și alții. Astfel, în noul Parlament, grupul german a avut 17 membri, din care numai 6 erau sași ardeleni. Însă, deosebirile culturale dintre diferite grupuri germane au fost foarte mari. Față de sașii ardeleni, vechi coloniști protestanți cu organizații proprii, veniți în Transilvania după invazia tătară (1241) și chiar față de șvabii catolici, veniți în Banat după pacea de la Passarowitz (1718), *nemții țipteri* din Maramureș sau cei din Basarabia, nici nu mai știau limba germană. De aceea, ideea unificării culturale a fost o mare preocupare. În acest sens, la Sibiu s-a înființat *Liga Culturală a Germanilor din România/Kulturamt der Deutschen in Rumänien* (1922), condusă de prof. dr. Richard Csaki, un lider talentat care a organizat conferințe în cadrul comunităților, excursii, vizite, piese de teatru, coruri, caravane cinematografice etc. La propunerea lui s-a înființat *Asociația Germană pentru Cultură din Banat/Banater Deutscher Kulturverein* (1926) condusă de prof. Josef Gabriel, care a editat revista *Caietele Culturii Germane din Banat/Banater Deutsche Kulturhefte*. Au circulat și o serie de ziare ca: *Mântuirea/Von der Heil* sau *Coarda/Der Nerv*, la Timișoara, Sibiu și Brașov. În Banat alte reviste au fost: *Scopul/Das Ziel*, *Țara de Est/Ostland*, *Caiete Lunare Bănățene/Banater Monatshefte*. În Bucovina s-a editat ziarul *Comunitatea noastră/Die Gemeinschaft*. La Tarutino, în Buceac exista *Ziarul German Basarabean/Deutsche Zeitung Bessarabiens* (1927), iar la București a circulat un *Cotidian de*

București/Bukarester Tageblatt. Prin Oficiul Cultural German, între 1933-1944 a funcționat la Sibiu un Teatru German înființat de Gust Ongyerth. (V.Ciobanu, 2001, pp. 291-292). De asemenea, au fost deschise Muzeul Brukenthal, Muzeul de Științe Naturale și Muzeul Țării Bârsei din Brașov, iar până în anul 1933 au fost renovate Catedrala Evanghelică din Sibiu și episcopiile catolice de Timișoara, Arad, Cenad, Vinga și Pâncota.

Astfel, în privința afirmării culturale, această comunitate a beneficiat de o totală egalitate de șanse cu majoritarii, cu posibilități depline de mobilitate în Europa interbelică, drept care în perioada comunistă a dispărut pentru orice comunitate etnică din România.

Tot din prima parte a perioadei interbelice notăm o altă evoluție pozitivă în cadrul minorității turco-tătare, grupată 90% în zona Dobrogei, care, însumată reprezenta 41.660 de locuitori în 1930 (anexa 1). Cu toate deosebirile de limbă, de confesiune musulmană și origine otomană, aceste comunități s-au modernizat prin senatori ca: dr. Ibrahim Themo, Șucru Alioglu, Kart Ali Memet (1928) și deputați ca Omer Vehbi de Constanța (1932), Kerim Seid Islam de Murfatlar. Sub influența noilor reforme kemaliste din Turcia, dar și prin interferența cu spațiul european, această comunitate a renunțat la toate formele medievale de organizare, de tip: *vakâfuri* ca proprietăți religioase otomane, *cadiate* ca magistraturi islamice sau *medrese* ca școli coranice sătești. Întreaga comunitate a renunțat la purtarea fesului, a șalvarilor, chiar a bigamiei, cu trecerea de la alfabetul arab la cel latin, iar *medresele* s-au transformat în *Seminarul Musulman de la Medgidia*, o școală coranică superioară trecută în întreținerea statului român. În Dobrogea au existat multe moschei și geamii, unele construite chiar de Casa Regală, care au fost renovate și trecute în întreținerea statului ca monumente istorice. De amintit și câteva din publicațiile sale bilingve, ca ziarul Dobrogea/Dobruca (1919-1923) fondat la Constanța de prof. Halil Fehim, pentru „luminarea spiritelor care zac în întuneric și schimbarea moravurilor înapoiate”; ziarul *Adevărul/Hak Söz* (1929-1941) înființat la Medgidia de Habib Hilmi; ziarul *Unitatea Turcă/Türk Birliği* (1930-1940); *Revista IdealulEmel Mecmuası* (1930-1940) fondată de avocatul Mustecep Haci Fazil și altele. În acest climat de echilibru, sub patronajul multicultural al Reginei Maria în anul 1926 s-a înființat la Balciu Universitatea „Coasta de Argint”, unde vara se țineau tot felul de conferințe. Astfel, multe din lucrările unor personalități ca: Cezar Petrescu, Ion Marin Sadoveanu, Ion Pillat, Pamfil Șeicaru, Jean Bart, Tudor Vianu, Nicolae Iorga și alții au fost traduse și publicate în ziarul *Coasta de Argint/Gümüş Sahil* (1928-1931), fondat de avocatul Octavian Moșescu, care a circulat în Cadrilater în limbile română, turcă și bulgară. (M. A. Ekem, 1994, pp. 182-187).

Mișcarea legionară în istorii care nu se uită

Dar după anul 1930, odată cu răspândirea fascismului în Europa, acele timpuri de acalmie au fost repede uitate. La început, tendințele sociale de dreapta au apărut sub forma unor bande ultranaționaliste care condamnau „palavragismul” parlamentar. Apoi, ele au preluat ideologii rasiste, cu împărțirea popoarelor în superioare și inferioare, ariene și ne-ariene, în oameni și sub-oameni, cu variante ateist-naziste sau legionar-ortodoxe. Aceste doctrine au fost promovate în discursuri agresive și au devenit criminale, când mici grupuri sociale au ajuns la putere cu promovarea unor legi de protejare a celor arieni și de expulzare, deposedare sau decădere din drepturi a celor ne-arieni. Mass-media a manipulat și propagat aceste „permisiuni” în valuri de ură rasială, antisemitism isteric, până la apariția unor masacre pe scară mare. În aceste condiții, drepturile la identitate etnică și la civilizație au fost desființate într-o stare generală de nesiguranță.

În România, astfel de partide au fost *Liga Apărării Național Creștine*, înființată în 1923 de Alexandru C. Cuza, cu mulți aderenți în Moldova și Basarabia, dar mai ales *Mișcarea legionară* înființată în 1927 de Corneliu Zelea Codreanu, cu prima denumire *Legiunea Arhanghelul Mihail*, ulterior denumită *Garda de Fier*. Cea mai lovită de noile orientări a fost comunitatea evreiască. Aceste partide, în anul 1934, au votat *Legea pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi*, o formulă de

eliminarea a evreilor din serviciile publice, aplicată la căile ferate, poștă, telegraf și altele. Ulterior, legislația anti-semită, dar și anti-minoritară, s-a extins într-un mod de neînchipuit. În iunie 1937 a apărut *Legea pentru apărarea muncii naționale*, din care cităm: „Art. 8. Revizuirea zonelor de frontieră (mutarea minorităților); Art. 10. Revizuirea funcționarilor minoritari.; Art. 11. Fișă de control a tuturor personalităților minoritare și crearea unui aparat informativ (călătoriile lor în străinătate, contacte); Art. 12. Controlul activităților culturale minoritare; Art. 13. Separarea minorităților care trăiesc în simbioză (ungurii de evrei, rușii de evrei, turcii de tătari, rușii de lipoveni, rușii de ruteni, sașii de șvabi, ungurii de secui) și crearea specificului separator. etc” (M. A. Ekrem, 1994, p. 239). De asemenea, în august 1938 s-a creat un *Comisariat General pentru Minorități* care ulterior a devenit minister. De fapt, prin aceste legi, partidele la putere doreau un control sporit asupra minorităților, cu o politică de purificare etnică în baza art. 8 și 13 din legea de mai sus, pentru „crearea specificului separator”, aspecte care s-au pus în aplicare. Ne referim la ideile lui Nichifor Crainic din *Programul statului etnocratic*, capitol în lucrarea *Ortodoxie și etnocrație* (1937), cu prevederi în schimburi de populație cu țările vecine, repatrierea românilor din străinătate și colonizări românești de-a lungul granițelor în locul evreilor scoși din aceste zone. Ceea ce s-a aplicat în *Tratatul româno-bulgar de la Craiova* (7 septembrie 1940), prin care județele Durutor și Caliacra au fost cedate Bulgariei cu schimbări de populație, în care 110.000 de români au venit în România și 77.000 de bulgari au plecat în Bulgaria.

Pentru evrei, decăderea din drepturi s-a produs prin prevederile *Decretului Lege nr. 169 din 22 ianuarie 1938 de revizuire a cetățeniei evreilor*. În baza acestui *Decret*, s-a cerut ca în termen de 40 zile de la publicarea listelor de cetățenie, toți evreii să trimită documente de confirmare „pentru verificare”. Cei care nu îndeplineau cerințele sau nu prezentau suficiente documente, pierdeau cetățenia română și erau declarați „străini”. Aceste legi au atras reclamații internaționale, dar România nu a ținut seama de ele. Astfel, după anii 1937–1938, școlile profesionale nu au mai admis elevi evrei, iar Baroul Bucureștean și Asociația Națională a Barourilor au eliminat membri evrei din cadrul lor. Prin alte documente, cum ar fi *Legea nr. 254 din 1941 s-a stabilit: „Trecerea proprietăților urbane evreești în patrimoniul Statului și oprirea evreilor de a dobândi proprietăți imobiliare urbane sau anumite drepturi reale asupra acestor imobile”*, ceea ce practic a însemnat confiscarea lor. În presa vremii au fost relatate cazuri celebre. Marele industriaș Max Auschnitt, un apropiat al Casei Regale, pe data de 8 noiembrie 1939 a fost arestat și dus la închisoarea Văcărești numai pentru că era evreu. În închisoare fiind, a suportat presiuni pentru lichidarea unor întreprinderi din proprietatea sa și trecerea lor în proprietatea lui Nicolae Malaxa, un alt mare industriaș. În final, M. Auschnitt a cedat și chiar a semnat în 5 iunie 1940 predarea unor întreprinderi. El a mai stat și la pușcăria Doftana până în 1942, de unde i s-a comutat „pedeapsa” prin muncă silnică în chiar uzinele sale de la Călan, ceea ce i-a supărat pe naziști. Pe data de 26 mai 1943, colonelul SS Adolf Eichmann, care avea pe biroul său dosarul Auschnitt, îi telefona lui von Killinger la București, să-l anunțe pe „mareșal”, să nu-l lase să plece din România, pe motiv că ar deține secrete militare industriale. La 1 noiembrie 1944 procesul Auschnitt s-a rejudecat și a fost achitat de acuzațiile aduse în 1939, dar, în anul 1945 a fugit în SUA, unde a continuat războiul cu N. Malaxa pentru proprietățile din România. Pe de altă parte, s-a tot încercat înlăturarea extremei drepte pentru că au fost 3 tentative, dar toate s-au soldat cu victime. Prima tentativă a fost în decembrie 1933, când guvernul I. G. Duca a scos Garda de Fier în afara legii, care nu a mai putut participa la alegeri. Atunci, legionarii l-au asasinat pe premierul I. G. Duca (29 decembrie 1933). O a doua tentativă a fost lichidarea liderului C. Z. Codreanu (30 noiembrie 1938), comandată de Carol al II-lea, care a avut drept consecință un alt asasinat în persoana premierului Armand Călinescu (21 septembrie 1939), dar și executarea a 200 de legionari. Cu toate acestea, răzburările pentru lichidarea lui C. Z. Codreanu au continuat. La o lună după intrarea legionarilor în guvern alături de Ion Antonescu, când România a fost declarată „stat național-legionar” (14 septembrie 1940), în noaptea din 26/27 noiembrie 1940 au fost asasinați la Jilava 64 de deținuți, foști înalți funcționari de stat, împreună cu profesorii Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Garda de Fier a fost distrusă o dată cu *Rebeliunea legionară* a lui Horia Sima, atunci când legionarii a vrut să devină singura putere în stat. Dar și acest moment s-a soldat cu *pogromul de la București din 21/23 ianuarie 1941*, în care au fost uciși peste 120

de evrei, 1274 de prăvălii au fost devastate, cu zeci de sinagogi incendiate. Bunurile jefuite de legionari de la evrei au fost recuperate și încărcate de armată în cca. 200 de camioane. Între timp, tot în anul 1940, s-au produs și marile pierderi teritoriale ale României, cu ultimatumul URSS pentru predarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în 26 iunie, cedarea Transilvania de Nord către Ungaria în 30 august și a Cadrilaterului către Bulgaria în 7 septembrie, urmate de abdicarea regelui Carol al II-lea, anunțată la data de 6 septembrie 1940, populația fiind panicată de cursul evenimentelor.

A promis că evreii nu vor fi deportați ... și s-a ținut de cuvânt ...

Pe acest fond de psihoză colectivă, între 28 iunie-3 iulie 1940 a avut loc retragerea fără luptă a armatei și a autorităților românești din Basarabia, o regiune cu mulți evrei care suportaseră un lung șir de măsuri antisemite; atunci a fost un moment de răzbunare a evreilor pe români. Unele situații sunt descrise în *Jurnalul* lui Carol al II-lea, din care cităm: "30 iunie 1940: Incidente, mai ales cu populația evreiască, au avut loc pretutindeni. Din această cauză, evacuările în multe locuri au fost imposibile. Au fost împușcați funcționari, s-au atacat chiar unități militare"; "1 iulie 1940: Aceleași știri asupra exceselor și agresiunilor din partea evreilor și comuniștilor. Ele se fac mai ales asupra ofițerilor care sunt adesea bătuți și degradați"; "3 iulie 1940: Știrile din Basarabia sunt foarte triste. Azi a fost ultima zi a evacuării, zi de doliu național. Steaguri cernite, în berna. Evreii și comuniștii s-au purtat oribil. Asasinatele și molestările mă fac să mă tem că se vor produce reacții primejdioase ..." (Carol al II-lea, 2001, pp. 244-250). De fapt, atunci nu se știa nimic de adiționalul secret al Pactului nazisto-bolșevic Ribbentrop-Molotov, prin care România a fost o victimă a puterilor totalitare. De aceea, pentru umilințele autorităților românești în retragere, toată vina pierderii Basarabiei a fost pusă pe seama evreilor colaboraționiști. În urma acestor incidente, *pogromul de la Dorohoi din 1 iulie 1940*, cu 52 evrei uciși la cimitir, plus alții în oraș, executat de soldații regimentului 3 Grăniceri și 8 Artilerie, a fost un act de răzbunare. Din aceleași motive, prin Ordinul 4147 din 21 iunie 1941 dispus de mareșalul I. Antonescu, s-a produs și *pogromul de la Iași din 27/29 iunie 1941* - la numai 7 zile după intrarea României în război contra URSS. Dar aici masacrul a ajuns la 14.850 de evrei uciși. (Elie Wiesel, 2004, pp. 95-100). La aceste situații, liderii comunității evreiești prin rabinul șef Alexandru Șafran și președintele dr. Wilhelm Filderman s-au angajat cu rugăminți la Casa regală, la patriarhul Nicodim, la mareșal, chiar și la soția lui, pentru a evita declanșarea unei „soluții finale”, foarte posibilă în acel moment, prin deportarea evreilor în Polonia (T. Solomovici, 2011, p. 489-498). La cererile lor, în 19 septembrie 1941, mareșalul Ion Antonescu a dat un răspuns scris, astfel: „Dle. Filderman, mă „implorați” în cuvinte impresionante, reamintind de conștiință și de omenie Dar ce ați făcut Dvs anul trecut, când ați auzit cum s-au purtat evreii din Basarabia și Bucovina față de trupele românești în retragere, care până atunci apăraseră liniștea și belșugul acelor evrei ? Vă reamintesc eu: Înainte chiar de apariția trupelor sovietice, evreii cei apărați din Basarabia și Bucovina au scuipat ofițerii noștri, le-au smuls epoleții, le-au rupt uniformele și când au putut au omorât mișelește soldații cu bățele. Avem dovezi!...” (Centrul pentru Studiul Evreilor din România, 1991, pp. 166-170). Ulterior, în urma unei întrevederi, Mihai Antonescu a promis că *evreii din România nu vor fi deportați și s-a ținut de cuvânt*, cităm: „În ziua de 14 octombrie [1941] la ora 7 dimineața, dr. W. Filderman a fost anunțat că, la cererea sa, va fi primit de vicepreședintele Consiliului de Miniștri. Audiența a durat 45 de minute. Mihai Antonescu a promis că va ordona ca toți intelectualii, meseriașii, industriașii, comercianții și toți proprietarii [evrei] urbani și rurali din Cernăuți, să nu fie deportați.” (Comisia Elie Wiesel, 2004, p177).

O altă mare comunitate este cea a romilor (țigănilor) care, la Recensământul din anul 1930 avea 242.656 de locuitori și reprezenta 1,7% din populația României (anexa 1). Întotdeauna, lumea romilor a fost foarte eterogenă, cu multe dialecte, mai vizibilă pe clanuri și meserii de fierari, spoitori, căldărari, potcovari, rudari, ciubotari, ursari, lingurari, tinichigii, gabori (romi din Transilvania), unii romanizați, alții maghiarizați. În Dobrogea se cunosc și romi turci (V. Burtea 1994, pp. 257-273). Din această lume, în perioada interbelică s-a dezvoltat și o elită romă formată din renumiți *lăutari*. Ne

referim la Zavaidoc (Marin Teodorescu), decedat în anul 1935 într-un turneu în Japonia, cântăreața Maria Lătărețu, violonistul Nicolae Buică, Ghigoraș Dinicu, un absolvent de conservator, format la clasa prof. Carl Flesch și alții, toți creatori sau interpreți de muzică populară românească, la radio, în străinătate sau la teatrele Alhambra și Cărbuș din București (V. Cosma, 1960, p. 103 și 171). De asemenea, tot din această elită, în anul 1933 la București s-a înființat „Asociație Generală a Țiganilor din România” de către C-tin Popp Șerboianu și „Uniunea Generală a Romilor din România”, de Ghe. Lăzureanu Lăzurică, jurnalist și scriitor rom, absolvent al unei școli superioare de comerț. În 1936 a apărut „Gazeta Romilor” înființată la București de Apostol Matei, președintele Asociației „Redeșeptarea romilor și romițelor din România”, iar în anul 1934, a apărut ziarul „O Rom”, fondat la Craiova de C-tin Nicolaescu Plopșor, scriitor și jurnalist rom, ulterior membru corespondent al Academiei Române (L. Năstasă și A. Varga, 2001, p. 9-24). Despre romii perioadei interbelice s-au publicat studii în țară și străinătate, realizate de G. Potra, cu lucrarea *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România* (1939) și monografia *Țiganii din România* (1944) de I. Chelcea. Pe plan extern menționăm studiul lui C. I. Popp Șerboianu, apărut la Paris în 1930 la editura Payot, cu titlul: *Les Tsiganes. Histoire, ethnographie, linguistique, grammaire, dictionnaire*, și cercetarea lui Panait N. Panaitescu apărută la Londra în 1941, cu titlul: *The Gypsies in Wallachia and Moldavia*, publicată în „Journal of the Gypsy Lore Society”, Third Series, XX, 1941, april, p. 58-72.

Dar față de această elită, marea majoritate a romilor era foarte săracă, cu mulți nomazi la periferia orașelor. O represiune severă împotriva lor s-a manifestat între anii 1942-1944, când mulți romi au fost deportați în Transnistria cu scopuri declarate de repopulare a acestei regiuni. *Operațiunea Transnistria* a debutat în baza Ordinului Președinției Consiliului de Miniștri nr. 70-S din 24 mai 1942, adresat Ministerului Afacerilor Interne, din care cităm: „Pentru asigurarea ordinii interne cu eliminarea elementelor eterogene și parazitare am onoare a va transmite următoarele dispoziții ale mareșalului I. Antonescu: „1. Țiganii nomazi, grupați în șatre din toată țara, vor fi imediat dirijați pe jos și pe drumurile cele mai scurte, prin organele de jandarmerie, spre Transnistria, unde vor fi instalați prin grija guvernului; legiunile de jandarmi vor urmări mișcarea lor lunar; se va raporta Cabinetului Militar stadiul ei, etc.”. În procesul „marii trădări naționale” din anul 1946, Ion Antonescu a recunoscut că deportarea țiganilor a fost o decizie personală. Dar în România nu a existat o politică elaborată de stat față de romi, precum cea germană din perioada 1933-1945 de genul unei *Zigeunerpolitik*, cu legi rasiale, decădere din drepturi, ghetto-uri, lagăre de muncă, etc. Cu toate acestea, diferite surse documentare confirmă că în urma deportării a 25.000 de romi, în Transnistria au decedat cca. 11.000 de persoane. (Comisia Elie Wiesel, 2004, p. 240).

Pe un alt plan, tot în a doua parte a perioadei interbelice s-a produs și mișcarea de radicalizare a minorității germane, care, în anul 1932, prin sasul Fritz Fabritius a înființat partidul nazist: *Mișcarea național-socialistă de auto ajutorare a germanilor din România/National sozialistische Selbsthilfebewegung der Deutschen in Rumänien*; redenumită în 1933: *Mișcare națională de reînnoire a germanilor din România/Nationale Erneuerungsbewegung der Deutschen in Rumänien*. Ulterior, la presiunea Germaniei, în baza Decretului nr.830 din 1940 s-a înființat *Grupul Etnic German din România/Deutsche Volksgruppe in Rumänien*, în care sașii din Ardeal l-au avut conducător pe Andreas Schmidt, un fost Obergruppenführer SS. Această organizație a făcut recrutări pentru Divizia SS Leibstandarte Adolf Hitler, în vederea campaniei din Rusia, unde mulți din ei au fost răpuși pe câmpurile de luptă (W. Totok, 2003). Pierderea războiului și părăsirea Axei în luna august 1944, a fost un dezastru pentru comunitatea germană. După acest moment, armata roșie a trecut la deportări masive de populație germană și maghiară din Transilvania. O anchetă realizată de Institutul Național de Statistică la 15 august 1949, a indicat o cifră de 70.148 de germanii deportați în Doneț, la Krivoi Rog, Urali, din care aproape 10.000 de persoane, cca. 15 % au decedat departe de casă (L. Betea, 2012, p. 45).

Aplicarea „soluției finale” în Ardealul de Nord

Tot din timpul ultimului război, sunt de amintit și alte manifestări ultranaționaliste prin pogromuri declanșate pe români, romi (țigani) și evrei, executate de trupe militare și paramilitare maghiare în Ardealul de nord, ocupat vremelnic de Ungaria. Acestea s-au produs în perioada septembrie 1940 până în luna martie 1945. Astfel, în comuna Trăsnea, județul Sălaj, la data de 9 septembrie 1940 au fost uciși 81 de locuitori. Tot în județul Sălaj, în comuna Ip, în noaptea de 13/14 septembrie 1940 au fost ucise 159 de persoane, femei, copii și bătrâni. În comuna Sărmașu, jud. Cluj în data de 15 septembrie 1944 au fost uciși 126 de evrei și 36 de români, la fel la Huedin, Luduș, Nușfalău, Aghireș, Aita Seaca, în alte 25 de localități. De asemenea, în perioada mai - iunie 1944, în numai 2 luni, autoritățile hortiste la înțelegere cu cele germane, au trecut la aplicarea „soluției finale - *judenrein* pentru curățarea Ungariei de evrei”, prin *deportarea a 131.639 de evrei numai din Ardealul de Nord* (Comisia Elie Wiesel, 2004, p. 238), spre lagărele de exterminare de la Auschwitz și Birkenau din Polonia. După asemenea atrocități, spre toamna anului 1994, după ce România a întors armele împotriva Germaniei naziste, la solicitarea Partidului Național Țărănesc s-au format așa-zisele *gărzi ale lui Iuliu Maniu*, cca.50.000 de voluntari, în ideea de a sprijini reinstalarea administrației românești în Ardealul de Nord, dar care au trecut la terorizarea populația maghiare, până la acte de răzbunare împotriva ei. În toamna anului 1944 a apărut și o situație de confiscare a bunurilor aflate în proprietatea comunităților germane și ungare. La data de 12 septembrie 1944 s-a semnat *Convenția de Armistițiu dintre Statul Român și URSS* care a prevăzut atât blocarea averilor statelor inamice, cât și a bunurilor cetățenilor acestora, aflate pe teritoriul României; la acel moment, în categoria „inamicilor” au intrat cetățenii români care, înainte sau după data semnării convenției, s-au refugiat în Germania și Ungaria. Practic, în urma acestei *Convenții* averile în locuințe, vile, terenuri, proprietăți industriale, etc, deținute de persoane din cadrul acestor minorități au rămas confiscate de Casa pentru Administrarea și Supravegherea Bunurilor Inamice - CASBI, înființată prin Legea nr. 91 din 9 februarie 1945. Iar intrarea trupelor sovietice în România, cu tot armistițiul încheiat, a însemnat pierderea independenței de stat și transformarea social-politică a țării, într-o anexă a „lagărului sovietic”, pe timp de 50 de ani.

Guvernul dr. Petru Groza, sovietizarea României și minoritățile

După război, când toată mass-media a scos la iveală nenorocirile întâmplare și s-au judecat criminali de război, guvernul Rădescu a adoptat Legea nr. 86/1945 pentru *Statutul naționalităților minoritare*, denumită și *Statutul naționalităților*. Prin ea s-a stabilit în principal egalitatea tuturor cetățenilor români în fața legii, indiferent de rasă, naționalitate, religie și limbă, care se bucurau de aceleași drepturi politice și civile. S-a proclamat libertatea deplină a practicării cultelor religioase recunoscute de stat, fără discriminare. De fapt, s-a dorit o trecere spre o stare de normalitate, dar evoluția raporturilor dintre majoritatea românească și minorități a intrat în zona concepțiilor sovietice. În acest sens, instaurarea regimului comunist, prin guvernul dr. Petru Groza la 6 martie 1945, prin abdicarea regelui Mihai în 30 decembrie 1947 și naționalizarea proprietăților „burghezo-moșierești” din 11 iunie 1948, au impus o nouă lege fundamentală prin Constituția de la 1948. În esență, ea a reluat principiile Constituției de la 1923, cu unele amendamente din legea nr. 86/1945 cu referire la minorități, prin care s-a consacrat egalitatea în fața legii, fără deosebire de rasă, religie sau origine etnică la art. 16. De asemenea prin art. 24, cităm: „In Republica Populară Română se asigura naționalităților conlocuitoare dreptul de folosire a limbii materne și organizarea învățământului de toate gradele în limba maternă. Administrația și justiția, în circumscripțiile locuite și de populații de altă naționalitate decât cea română, vor folosi oral și scris și limba naționalității respective și vor face numiri de funcționari din sânul naționalității respective sau din alta naționalitate, care cunosc limba populației locale. Predarea limbii și literaturii române este obligatorie în școlile de orice grad”. Dar situația reală a fost cu alta, legea învățământului din anul 1948 a exclus în totalitate învățământul confesional din școli, iar alte organizații etnice, cu manuale, literatură și presă minoritară nu s-au mai afirmat. În schimb, s-a declanșat o intensă activitate de politizare a corpului didactic. În rândul

profesorilor de limbi minoritare s-au făcut rapoarte, verificări și s-au invocat curențe de genul „nu corespund din punct de vedere politic”. Singura minoritate care a primit sprijin din partea regimului comunist a fost comunitatea evreiască, în primul rând prin evreii comuniști, care, în anul 1945 au înființat *Comitetul Democrat Evreiesc* – CDE. Scopul ei a fost numai de sprijinire a noului guvern Petru Groza. Ea a avut și organe de presă, respectiv publicația „*Unirea*”, redenumită din ianuarie 1951 „*Viața Nouă*” și ziarul *Egység/Unitate*, pentru evreii de limbă maghiară. Alte periodice evreiești de îndelungată tradiție, precum: *Mântuirea*, *Renașterea noastră*, *Neamul evreiesc* sau *Viața evreiască* au fost interzise. (L. Nastasă, A. Andreescu, A. Varga, 2003, pp. 31-32).

Apariția evreilor sovietizați a fost surprinzător de mare, mai ales prin prezența lor în conducerea superioară „de partid și de stat”, cu activiști precum: Ana Pauker, născută Hanna Rabinsohn (1903-1960), șefa grupării „moscovite” și fost ministru de externe (1947-1952); Teohari Georgescu, alias Samuel Burach Tescovici (1908-1976), fost ministru de interne (1945-1952); Chișinevschi Iosif, născut Jakob Roitman (1905-1963) membru în Comitetul Central al PCR, devenit secretar la propagandă și cultură; Alexandru Nicolschi, născut Boris Grünberg (1915-1992) șeful securității regimului comunist, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne (1953-1961); Gheorghe Apostol, alias Gerschwin (1913-2010), fost prim-secretar al Comitetului Central al P.R.M. (1954-1955); Ștefan Voicu, născut Aurel Rotenberg (1906-1992), membru CC al PCR (1954-1985); Miron Constantinescu, născut Mehir Kohn, fost secretar al Comitetului Central al PCR; Vasile Luca, născut László Luka, un evreu ungur care nu terminase 7 clase, a fost fondatorul Comitetului Democrat Evreiesc, ulterior vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de finanțe; Leonte Răutu, născut Lev Oigenstein, „marele ideolog ilegalist” al P.C.R. (între anii 1930-1940 a stat în închisorile de la Doftana, Cernuți și Jilava, ca infractor de drept comun), ulterior în 1952 a devenit șeful Direcției de Propagandă al Comitetului Central și academician în 1955, fără nici o facultate terminată și mulți alții în jurul cărora s-a făcut o uriașă propagandă „vizuală”. Această administrație de stat a venit după anul 1945 odată cu cca. 300 de traducători de origine evreiască din Basarabia, care însoțeau atunci înaltele autorități militare sovietice. (A. Andreescu, L. Nastasă, A. Varga, 2003, pp. 24).

Deși cu timpul fracțiunea moscovită a fost înlăturată (în 18 februarie 1953 grupul Ana Pauker a fost trimis la pușcărie din ordinul lui Gh. Gheorghiu-Dej), noul Comitet Central nu avea capacitatea de a gestiona „problema națională”, pe de-o parte pentru că nu avea independența politică necesară, toate ordinele politice veneau de la Moscova, iar pe de altă parte, pentru că însuși ideologia proletcultistă, respingea orice minoritate etnică ca pe un corp străin. Această atitudine a devenit vizibilă în ședința Biroului Politic P.M.R. din 14 ianuarie 1953, când s-a hotărât desființarea comitetelor minorităților etnice. În cursul ședinței Iosif Chișinevschi s-a exprimat astfel: „Comunitățile...tot timpul au fost un cuib de jefuitori, de exploatare și de spioni. Comunitățile au avut întotdeauna pe un Filderman și de la exploatarea, jefuirea oamenilor săraci în cimitire etc., până la acte criminale de spionaj, acestea au fost programul lor. De aceea, cred că aici trebuie să mergem ferm. Să-i ia dracu, vor urla, dar până la urmă vor amuți, altfel vor dăuna nu numai nouă, dar și întregului lagăr al păcii. ... Așa cum nu ne e milă de preoții catolici spioni, așa să nu ne fie milă de rabini și cantori”. (T. Wexler, 2000, p. 1). Cu această ocazie s-au desființat organizațiile minoritare Comitetul Democrat Evreiesc și Comitetul Antifascist German.

Cu asemenea concepții, crearea Regiunii Autonome Maghiare (1952-1968) a fost o mare problemă pentru comuniștii români, pentru că decizia de înființare a fost un act de presiune din partea URSS, fără vreo inițiativă din partea populației maghiare. În septembrie 1951, doi consilieri ruși P. Arhipov și D. Tumanov au prezentat prim-secretarului PMR, Gh. Gheorghiu-Dej o propunere de Regiune Autonomă Maghiară în Ardealul de Nord. În forma inițială, ea nu se limita doar la județele secuiești, ea cuprindea zone întinse din Transilvania, cu centru administrativ la Cluj. Argumentele au fost numai de fațadă, respectiv faptul că modelul regiunilor autonome ar fi fost experimentat cu

succes în URSS și că ele ar fi contribuit la întărirea puterii sovietice. Dar, în perspectiva timpului, motivul real al acestei propuneri a fost o tentativă rusească de federalizare a României pe criterii etnice, avansată la momentul oportun, în anul 1951 atunci când trupele sovietice staționau în țară. Consecința imediată a fost o mai mare enclavizare a comunității maghiare, cu noi motive de reclamații și pretenții ungare asupra Transilvaniei. Ca dovadă, schimbarea relațiilor româno-sovietice, modificau și manifestările revizioniste din regiune. De exemplu, după declarația de independență a plenarei Comitetului Central al P.M.R din aprilie 1964, care a fost un moment de distanțare de URSS, cu tot cadrul autonom al Regiunii maghiare, în iunie 1964 un grup de intelectuali din Cluj au publicat memorandumul *Supplex Libellus Siculi-Hungarorum*, în care au acuzat lipsa de libertăți, de drepturi civile și politice de asimilare forțată a minorității maghiare în urma introducerii bilingvismului, prin cursuri paralele de limbă română în școli, licee și universități. (M. Anton, 2012, pp. 375-392). Regiunea, care între timp devenise Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, a fost desființată prin noua organizare teritorială adoptată la 16 februarie 1968, o dată cu o declarație formală privind drepturile minorităților naționale, care vor fi respectate conform Constituției, dar normative aferente de aplicare a lor nu au fost elaborate. Dar după anul 1980, s-au adoptat măsuri restrictive față de comunitatea maghiară, ceea ce a determinat creșterea valului de emigranți și reclamații în Ungaria. În aceste situații, conducerea Partidului Muncitoresc Ungar a introdus problema minorității maghiare pe agenda întâlnirii la nivel înalt din anul 1988, la care Ceaușescu a respins toate cererile, iar guvernul maghiar a protestat pe căi diplomatice pentru încălcarea Acordului de la Helsinki (1975).

Comuniștii la putere ... pentru valută forte îi vindem pe evrei, îi vindem și pe germani, apoi confiscăm tot aurul de la toți românii

O altă evoluție postbelică a avut-o comunitatea evreiască, din care s-a ridicat un mare val de emigrație către Israel și SUA. În perioada 1948-1950, autoritățile din România au primit peste 200.000 de cereri pentru vize de emigrare și tot atâtea reclamații s-au adunat la ambasadele străine pentru refuzuri și obstrucții la aprobării lor (Raport Final, Președenția României, 2006, p. 558). Într-o asemenea presiune, prin medierea unui evreu din Anglia, originar din România, Direcția de Relații Externe a serviciilor române de securitate a fost încurajată să obțină valută în schimbul vizelor de ieșire, ceea ce ulterior a devenit o amplă relație comercială. Pentru răscumpărarea evreilor s-au stabilit contacte directe între generalul Tudor Marcu din partea României și agentul Șaike Dan, din partea statului Israel (Raport Final, Președenția României, 2006, p. 572). Deși autoritățile israeliene au plătit în general 2000/3000 de dolari SUA pentru fiecare evreu emigrant, partea română a ajuns să ceară în „cazuri speciale” chiar și 250.000 de dolari (R. Ioanid, 2005, p. 162). În 1970, în aceleași scopuri, Nicolae Ceaușescu a lansat operațiunea „Peregrinii”, coordonată de generalii Gh. Bolânu și Eugen Luchian. Candidaților la emigrare, indiferent că erau români, germani, evrei sau alții, la permisiunea de emigrare se cereau bani, apartamente, automobile, iar tarifele practicate erau de la 800 până la 10.000 dolari de persoană (R. Ioanid, 2005, p. 164). Într-un reportaj al televiziunii israeliene TV-1, din anul 1980 transmis în cadrul emisiunii „Mabat Shenit” se comenta faptul că pentru evreii vânzuți Israelului, în perioada 1970-1975, România ar fi încasat 54.000.000 \$. Dar, sumele reale nu se cunosc pentru că traficul cu evrei începuse încă pe vremea lui Gh. Gheorghiu-Dej, iar vânzările au continuat până la înlăturarea lui N. Ceaușescu de la putere, în anul 1989. Același comerț s-a dezvoltat și pentru minoritarii germani începând din anul 1968 până în 1989, când Germania Federală a negociat cu regimul comunist vânzarea a peste 200.000 de etnici germani. În perioada 1971-1976, la începerea misiunii lui Erwin Wickert, ca ambasador al R.F.G. la București, Willy Brandt i-a spus acestuia de un acord privind reunificarea familiilor, în care R.F.G. plătea o taxă pentru fiecare etnic german la prețuri eșalonate. Există o taxă de 1800 DM pentru cazurile fără școală, categoria B1 taxă de 5500 DM pentru cazurile de studenți; categoria B2 taxă de 7000 DM student în ultimii 2 ani de facultate, categoria C taxă de 11.000 DM absolvent de facultate; etc. Într-un interviu din luna ianuarie 1978, cu ocazia vizitei cancelarului H. Schmidt la București, Ștefan Andrei, membru al Comitetului Central al PCR, a afirmat că atunci a fost semnat un acord secret, prin care România a

permis plecarea în R.F.G. a 11.000 de minoritari germani în fiecare an, iar RFG s-a obligat să acorde în schimb credite garantate de stat de 700 milioane DM.

În privința acestei epoci comuniste s-a încercat stabilirea unor perioade. De exemplu în Raportul Final al Comisiei prezidențiale, pentru dictatura lui Gh. Gheorghiu Dej s-au stabilit 3 etape: *perioada tranziție 1945-1948* de la instalarea guvernului Petru Groza până la abdicarea Regelui Mihai, *perioada integrării staliniste 1948-1956* când toată administrația era doar „curea de transmisie” a Moscovei și *perioada controlului total asupra societății 1957-1965*, de la represaliile de după 1956 până la moartea lui Gheorghiu-Dej, în 19 martie 1965.

Pentru dictatura N. Ceaușescu, același Raport Final a cuprins o *perioadă de relaxare între anii 1966-1971* cu o fază de relativă liberalizare politică, inclusiv față de minorități și o *perioadă a naționalismului comunist între anii 1972-1989*. Într-o altă cercetare, istoricul Ioan Scurtu, în: *Istoria contemporană a României* (2005) a împărțit dictatura „Dej” în 2 etape, astfel: 1948-1958 perioada ocupației sovietice a României și 1958-1964 perioada desovietizării până la declarația de independență din 1964. Iar pentru dictatura „Ceaușescu”, stabilește alte 2 perioade între 1964-1974 a liberalizării limitate și între 1974-1989 pentru „anii cultului personalității”.

Dar toate aceste etape sunt discutabile, o dată pentru că în dictatura „Dej”, răsturnările social-politice din România au fost mai mari, mai dure și mai represive, soldate cu decapitarea conducerii politice anterioare, confiscarea „mijloacelor de producție” prin mari naționalizări și colectivizări forțate, inclusiv cu plata datoriilor de război către URSS. Iar pe de altă parte, multe măsuri represive au fost comune. Ne referim atât la vânzarea candidaților la emigrare, cât și la confiscarea metalelor prețioase. O măsură care a fost aplicată în forță și pe toată durata comunismului, în urma căreia s-au adunat tone de aur de la populație. În acest sens, din perioada 1947-1978, amintim următoarele acte normative:

- Legea nr. 284/1947 pentru cedarea către BNR a aurului, valutei efective și altor mijloace de plată străine. Spre exemplu în această lege la art. 2 se făcea următoarea specificație: „Se va ceda: a) Aurul sub orice formă, precum și medaliile jubiliare, emise în baza Decretului-lege nr. 656 din 1944, etc.”.
- Decretul nr. 37/1950 pentru modificarea și completarea Decretului nr. 405/1949, pentru identificarea bunurilor supuse confiscării în baza diferitelor dispozițiuni legale pentru punerea în circulație a celor necesare circuitului economic.
- Decretul nr. 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase.
- Decretul nr. 302/1965 privind unele măsuri referitoare la obiectele confecționate din metale prețioase, la metalele și pietrele prețioase.
- Decretul nr. 244/1978 privind regimul metalelor prețioase și a pietrelor prețioase.

Opoziția la aceste decrete se sancționa cu arestări, interogatorii și bătăi la miliție aplicate în urma oricărei delațiuni, inclusiv închisoare de la 5 la 25 de ani. Astăzi se comentează mai puțin despre condamnările pentru deținere de valută sau despre bătăile încasate de romi și macedoneni pentru a „dona” la stat salbe de galbeni, cocoșei franțuzești sau mahmudele otomane de aur, adunate în generații. Astfel, tot ansamblul măsurilor comuniste, represive și moștenite de la o etapă la alta fac ca aceste delimitări de perioade să fie cel puțin relative.

Noua Europă și Constituția de la 1991

După anul 1989, în toată Europa de Est, transformările revoluționare au fost foarte mari, atât în sens pozitiv, cât și negativ. În România, pe lângă înlăturarea comunismului, democratizarea societății, înscrierea țării în aria preocupărilor europene, s-a extins în paralel și o cădere

economică, o creștere a șomajului, a corupției și a emigrației, la cote dintre cele mai ridicate, evoluția lor divergentă fiind marea surpriză a acestor timpuri. Ba chiar, în 19/20 martie 1990 între români și unguri au început o serie de violențe la Târgu Mureș. Cu excepția Poloniei, Ungariei, Cehiei și Slovaciei, violențe s-au semnalat în toate statele post-comuniste. Au izbucnit situații de criză în Bulgaria între bulgari și turci, în sudul Slovaciei între slovaci și maghiari, Moldova s-a confruntat cu federalizări violente în Găgăuzia și Transnistria, iar Estonia și Letonia s-a introdus o legislație severă asupra minorităților, în special de ne-recunoaștere a limbii ruse. În Estonia pentru a deveni „cetățean” cu drepturi egale estonienilor, populația rusă, în pondere de 25-30% trebuie să dea un examen de limbă estoniană, în caz contrar rămân apatrizi. Mulți dintre ei până și astăzi sunt în această situație. În Letonia, unde comunitatea poloneză este de 6,74%, limba poloneză nu este recunoscută, iar școlile și secțiile cu limbă minoritară rusă sau poloneză, s-au închis. Situații dintre cele mai dramatice s-au desfășurat în Iugoslavia, care a fost distrusă de războaie etnice. În cazul fostei Iugoslavii, nu s-a putut stabili nici un acord de conviețuire normală, soluțiile fiind numai de federalizare teritorială pe cale militară. Memoria victimelor de la Srebrenița, Vukovar, Mostar sunt momente grave în conștiința acestor comunități. Iar unele state nou formate nici nu au fost recunoscute. Grecia a refuzat să recunoască independența Macedoniei, iar Serbia nu va recunoaște niciodată statul Kosovo, mai ales în perspectiva formării unei „Albania Mare”. În privința acestor cazuri, precum și a altora similare, pentru găsirea unor soluții specifice este nevoie de negocieri, cu studii și cercetări pentru fiecare regiune în parte, tocmai pentru că varietatea situațiilor regionale este foarte mare.

Asemenea situații au impus și în România măsuri rapide de îmbunătățire a relațiilor majoritate-minorități. Noul ministru român al culturii, prin Hotărârea nr. 343/1990 a trecut la subvenționarea publicațiilor unor minorități naționale. Din dezbaterile *Consiliului Provizoriu de Uniune Națională din România* (februarie-mai 1990) în care au participat și reprezentanți din partea minorităților, s-a hotărât ca România să respecte acordurile europene cu privire la drepturile minorităților din Actul Final al Conferinței de la Helsinki (1975). Noua Constituție votată în 1991, denumită și Antonie Iorgovan, este la fel de liberală ca cea din 1923. În cadrul ei, la art. 4 pct. 2, se specifică următoarele: „România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială”. La art. 6 se stipulează că statul român garantează dreptul la identitate prin două puncte, astfel: „Pct. 1. Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase. Pct. 2. Măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români”. O altă precizare pentru dreptul la învățătură al minorităților este la art. 32, extins în 7 puncte, astfel: „Pct. 2 Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională. Pct. 3 Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limbă lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în aceasta limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege. Pct. 7 Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege”. Cu toate aceste garanții, la votarea acestei Constituții în 21 noiembrie 1991, din totalul celor 510 parlamentari, au fost prezenți 509, din care 414 au fost „pentru” și 95 „împotriva”. Printre cei care au votat „împotriva” au fost și toți reprezentanții UDMR, spre deosebire de reprezentanții celorlalte minorități, care toate au votat „pentru”.

Garanțiile acestei Constituții nu au fost deloc întâmplătoare. În data de 29 iunie 1990, când România semnase *Documentele Reuniunii de la Copenhaga asupra Dimensiunii Umane*, acest document cuprindea următoarele mențiuni: „Pct. 34 Statele participante se vor strădui să garanteze ca

persoanele care aparțin minorităților naționale, independent de faptul că ele vor trebui să învețe limba sau limbile oficiale ale statului respectiv, să aibă posibilitatea să învețe limba lor maternă sau să primească învățământ în această limbă.”. La pct. 35 se menționa că: „Statele participante vor respecta dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a participa efectiv la treburile publice, îndeosebi la activități privind protecția și promovarea identității unor astfel de minorități”. Alte precizări s-au adus prin *Recomandarea 1134 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei* din 1 octombrie 1990, care la capitolul principiilor de bază preciza că: „Pct.10 (a) Orice cetățean trebuie să aibă acces egal în justiție și să se bucure de drepturile garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului ... Pct.10 (d) Minorităților trebuie să li se permită să aibă contacte pașnice, libere și fără piedici cu cetățenii statelor cu care sunt unite minoritățile printr-o origine sau un patrimoniu comun, fără ca aceasta să aducă în nici un fel atingere principiului integrității teritoriale a statelor”. Astfel, Constituția din 1991 a cuprins aceste recomandări la art. 32, prin care statul trebuie să asigure pentru minoritățile naționale dreptul la învățătură. În acest cadru, prin legea electorală nr. 68 din 1992, organizațiile neguvernamentale ale minorităților naționale, înființate prin legea nr. 21 din 1924 pentru asociații și fundații, puteau trimite un reprezentant în Camera Deputaților, cu condiția să strângă cel puțin 5% din media voturilor necesare unui deputat „majoritar”. Dar, o asemenea condiție s-a putut realiza numai în comunitatea maghiară. Celelalte minorități au beneficiat de principiul „discriminării pozitive”, cu deputați promovați numai la propunerile unor organizații, chiar prin simplă nominalizare, ceea ce a însemnat un beneficiu uriaș atât sub raport politico-reprezentativ, cât și al accesului la fondurile guvernamentale alocate.

După alegerile din 1992, cu aceste organizații etnice legal constituite, în anul 1993 s-a înființat Consiliul pentru Minorități Naționale, cu scopuri evidente de loialitate față de statul român, dar din care Uniunea Democrată Maghiară din România, s-a retras temporar. Atitudinile UDMR s-au reconsiderat după ratificarea *Tratatului de la Timișoara* din 16 septembrie 1996, care a însemnat un acord de înțelegere, cooperare și bună vecinătate între România și Ungaria, acord semnat de premierul român, Nicolae Văcăroiu și omologul ungar, Gyula Horn. Acest *Tratat* a pus bazele relațiilor de cooperare în avantajul ambelor părți și a fixat pe termen lung orientările de aderare la NATO și Uniunea Europeană. Abia după acest moment, parlamentarii UDMR au preluat răspunderi ministeriale cu participări în toate guvernele anilor 1996-2014. Dar, retorica naționalistă, cu atitudini independente au continuat. Astfel, după anul 1996, parlamentarii UDMR au iscat discuții aprinse pe tema celebrului *articol 11 din Recomandarea 1201* emisă de Consiliul Europei în anul 1993. Acest articol precizează că: „În regiunile în care sunt majoritare persoanele aparținând minorităților naționale, acestea au dreptul de a dispune de autorități locale sau autonome proprii sau de a avea un statut special, corespunzător cu situația istorică și teritorială specifică, conform cu legislația internă a statului”. Dar, parlamentarii maghiari au interpretat această formulare în mod abuziv, ca un drept de la Consiliul Europei de autonomie teritorială. *Recomandarea 1201* a fost acceptată abia după 3 ani de dezbateri, cu precizarea expresă, cităm: „Părțile nu se obligă să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criterii etnice”. Pentru această formulare s-a cerut și s-a primit un aviz special din partea Comisiei de la Veneția, respectiv a Comisiei Europene pentru Drepturi și Democrație, care, în mod suplimentar a trecut precizarea respectivă într-o anexă specială, la actul *Convenției Europene a Drepturilor Omului*. După *Tratatul de la Timișoara* (1999) s-au semnalat și alte atitudini naționaliste din partea Ungariei care a propus instituirea unui „certificat de maghiar” ca un fel de unire spirituală a tuturor ungarilor din afara frontierelor actuale ale Ungariei, dar și ca un afront adus *Tratatului de la Trianon*. De menționat că acest „certificat maghiar”, nu a dat nici drept de vot și nici drepturi sociale.

Între timp, în România, pentru democratizarea societății s-au abrogat decretele perioadei comuniste și au fost asimilate noi instituții. Prin promulgarea legii nr. 33/1995 a fost ratificată *Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale*, încheiată la Strasbourg în 1995 și în baza ei s-a înființat *Departamentul pentru Protecția Minorităților* (1997). Iar în anul 1995 a fost promulgată *Legea învățământului nr. 84*, cu următoarele prevederi de educație în limbi materne:

- art. 118. Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să studieze și să se instruiască în limba maternă la toate nivelurile și formele de învățământ, precum și la tipurile de învățământ pentru care există o cerere suficientă, în condițiile legii.
- art. 119. În funcție de necesitățile locale se pot organiza, la cerere și în condițiile legii, grupe, clase, secții sau școli cu predare în limbile minorităților. Prevederile se vor aplica fără a se aduce atingere învățării limbii oficiale și a predării în această limbă.

În completare s-a emis și Ordinul Ministerului Educației și Învățământului nr. 2530 din 2007 pentru aprobarea ocupării posturilor vacante din învățământul preuniversitar: educatoare, învățători și profesori la limba și literatura: slovacă, turcă, rusă maternă și germană și Ordinul MEI nr. 2600 din 2007 pentru Programa posturilor vacante în învățământul preuniversitar la materia Istoria și tradițiile minorității maghiare. De asemenea pentru înființarea structurilor multiculturale ale Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca s-a emis Ordonanța Guvernamentală nr. 285 din 2000 și H.G. nr. 1432 din 2003 pentru admiterea în învățământul superior a cetățenilor români, din seriile cu predare în limba maghiară, la Universitatea de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș. Un alt eveniment important a fost promulgarea Legii 282 din 2007 care a ratificat *Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare*, adoptată la Strasbourg în anul 1992.

Pe baza acestor legi s-a înregistrat o îmbunătățire a situației școlare a elevilor minoritari, cu o prezentare a datelor în tabelul nr. 2.

Alte măsuri reparatorii s-au emis prin următoarele legi și ordonanțe guvernamentale:

- O.G. nr. 13 din 1998 privind restituirea unor bunuri imobile care au fost ale comunităților și cetățenilor aparținând minorităților naționale din România;
- O.G. nr. 112 din 1998 privind restituirea unor imobile către organizații și culte religioase ale minorităților naționale din România;
- O.G. nr. 101 din 2000 privind restituirea de bunuri imobile care au aparținut comunităților evreiești din România, respectiv a anexei la O. G. nr. 83/1999 privind restituirea unor bunuri imobile ale minorităților naționale.
- Legea nr. 189/2000 privind aprobarea O.G. nr. 105/1999 în completarea Decretului-lege nr. 118/1990 privind drepturile persoanelor persecutate politic de dictatura instaurată la 06.03.1945 și a celor deportate în străinătate sau în prizonierat.
- Decretul nr. 552 din 2004 privind promulgarea Legii de completare a O.G. nr. 105/1999 de acordare a unor drepturi persoanelor persecutate de regimurile instaurate în România în perioada 06.09.1940–06.03.1945 din motive etnice.

De curând s-au anunțat și unele măsuri reparatorii pentru romii deportați în Transnistria. Agenția Română de Presă a anunțat în februarie 2015 că 6.000 de urmași ai deportaților au cerut Germaniei pensii de urmaș (Agerpres, I. Paulescu, 2015).

Legea minorităților naționale în România, Ungaria și Polonia

După anul 2000, o preocupare constantă a grupurilor parlamentare minoritare, mai ales din partea Uniunii Democratice Maghiare a fost adoptarea *Legii minorităților*, care, în urma a numeroase dispute nu s-a putut vota nici până în prezent. Causă principală a disputelor au fost diferențele de opinii, cât și numărul mare de proiecte, cât numărul partidelor din Parlament. În această privință, proiectul UDMR s-a bazat pe *Legea Minorităților Etnice și Naționale* adoptată de Ungaria în 1993. Prin această Lege, în Ungaria s-a încercat stabilirea unor drepturi cu șanse egale pentru majoritatea și minoritățile din această țară, pentru păstrarea limbii materne, a culturii și specificului național, într-o formulă de autonomie culturală, dar fără reprezentare parlamentară și fără drepturi de statut special. În cadrul acestei legi, minoritățile se pot „autoguverna pe plan local” și se pot subordona unei „autogovernări pe țară”, cu funcții de „centru național”. Iar toate autogovernările etnice sunt reprezentate în Parlament

de un singur deputat numit *ombudsman*, funcție ocupată timp de 12 ani de deputatul Jenő Kaltenbach. De notat că Ungaria în anul 2011 avea 9.937.628 locuitori, cu o pondere a minorităților declarate de 7,1% din care: romi (țigani) 3,6%, germani 1,6%, slovaci 0,3%, croați 0,3%, români 0,3%, sârbi 0,1%. Minoritățile nedeclarate erau de 14,7%, iar alte minorități 0,9%. Dar legea ungară a minorităților, mai ales după 1998 a funcționat catastrofal, cu eliminarea liderilor minoritari din conducerea „autogovernărilor etnice” și înlocuirea lor cu alte persoane din rândul populației maghiare. Spre exemplu, E. Galambos (2009) jurnalistă la revista *Foia Românească* din Ungaria, într-un articol publicat în ziarul *Gândul* nota că pentru românii din Ungaria „insertiile” altor persoane nevorbitoare de limba română pe funcții de conducere în „autogovernarea autonomă” au fost de cca. 50%. Cu această pondere s-a blocat de 2 ori formarea „autogovernării” lor. Evident că, insertiile din partea altor persoane etnice, numai de dragul funcțiilor plătite de statul ungar s-au soldat cu reclamații internaționale la adresa Ungarei. Chiar deputatul J. Kaltenbach a reclamat faptul că partidele politice se preocupă de romi numai pentru voturile lor, în condițiile în care au lichidat și au asimilat aproape toate celelalte minorități. Dar, la alegerile electorale din anul 2002, cu toate aceste avertismente difuzate în presă, rezultatele înregistrate au fost aceleași. Deși, numărul autogovernărilor etnice din Ungaria a crescut, cu problemele minorităților nu au avut nicio legătură, cei „aleși” fiind doar o parte din *etno-businessul* cu funcții de stat din această țară.

Tot pe această temă, în Polonia, *Legea minorităților etnice și naționale* adoptată în anul 2009 a fost votată după 10 ani de dezbateri. Noua Lege poloneză recunoaște în această țară existența a 9 naționalități și a 4 grupuri etnice, dar fără *comunitatea sileziană*. Drepturile adoptate au fost: accesul la mijloacele de comunicare în masă, sprijinul statului în privința culturii și limbii materne, educație în limba maternă, folosirea ortografiei originare a numelor proprii, a ortografiei bilingve pentru numele de străzi, instituții, locuri publice și reprezentare parlamentară din oficiu pentru minoritățile sub pragul de 5% din populație. De notat că în anul 2011, Polonia avea o populație de 39 milioane locuitori din care 1,44% minorități, din care: cca. 418.000 de locuitori silezieni, 17.000 de cașubi, iar minoritățile recunoscute în pondere de 0,3% din populație, sunt: 49.000 germanii, 37.000 belarușii, 36.000 ucraineni, 12.000 romi, 8.000 ruși, 7.000 lemnici și 0,2% cetățeni străini. Înainte de aprobarea acestei Legi, numai comunitatea germană a avut un partid cu o listă separată de deputați, pe când candidații altor minorități erau înscrși în mod direct pe listele altor partide politice. Dezbateri active la această lege au fost pe tema limbilor materne ca limbi oficiale. În final, utilizarea oficială de limbi ale minorităților naționale, numite și „auxiliare” nu a fost adoptată la opoziția Platformei Civice Liberale.

Din legea poloneză reținem distincție operată între *minoritatea etnică* definită ca o comunitate istorică conlocuitoare de cel puțin 100 de ani în Polonia și *minoritatea națională* ca parte a unei națiuni-mamă care are un stat propriu. În plus, legea poloneză definește *grupul etnic* ca o mică comunitate fără stat propriu de origine. Iar dacă aceste amendamente se vor aplica și la Legea minorităților din România, atunci comunitățile de romi și ruteni pot pierde statutul de minorități naționale și pot deveni grupuri etnice fără reprezentare parlamentară. Pe de altă parte și în Polonia a rămas o temă minoritară deschisă, respectiv problema *națiunii sileziene* și de autonomie a Sileziei, care este un vechi litigiu polonez încă din perioada interbelică, când autonomia acestei regiuni a fost recunoscută. În anul 2008, în această regiune a apărut o asociație, numită *Mișcarea pentru Autonomia Sileziei* care a reclamat la Curtea Europeană din Strasbourg, faptul că un tribunal din Katowice a refuzat să recunoască „naționalitatea sileziană” și să înregistreze organizația *Uniunea Sileziană* (T. Kamusella, 2012, pp. 42-74).

În privința Legii minorităților din România, în anul 2014 s-a stabilit un acord de guvernare între Alianța Uniunea Social Democrată și UDMR, cu înțelegerea că: „Reglementarea problemei drepturilor culturale ale minorităților naționale se va realiza printr-o legislație adecvată” până în anul 2016. Acord semnat de premierul Victor Ponta și Kelemen Hunor, ca președinte UDMR. Dar, în luna iulie 2014, dl. Kelemen Hunor a demisionat din postul de ministru al culturii, iar după 3 luni de negocieri,

UDMR ca membru politic în această guvernare, a pierdut și acest post. În prezent, noul ministru al culturii este dl. Ionuț Vulpescu din partea Partidului Social Democrat.

Astfel, în modelul de construcție instituțională a raporturilor majoritate / minorități din România se pot concluziona câteva aspecte pozitive și negative. Din cele negative putem spune că procesul legislativ încă nu s-a încheiat, că în reprezentarea parlamentară există o mare disproporție între comunitatea romă, care are un singur deputat și cea maghiară care are 32 de deputați și senatori. De asemenea, se poate obiecta și la numărului de 50 parlamentari minoritari, cu 32 din partea UDMR plus 18 deputați din partea grupului de minorități - altele decât cea maghiară (tabelele 5 și 6). Dar această obiecție este discutabilă, întrucât chiar Parlamentul actual al României este prea mare. În actuala legislatură, acest Parlament numără 588 de membri, cu 176 senatori plus 394 deputați, la o populație de 20.000.000 locuitori în 2014. Comparativ cu el, Congresul SUA, care este tot bicameral, este mai mic și are 535 de membri, cu 100 de senatori plus 435 de deputați, la o populație de 318.626.220 locuitori în 2014.

Cu toate acestea, după anul 2000, în acest model instituțional românesc au prevalat aspectele pozitive. În primul rând remarcăm reușita integrării minorităților sale, chiar dacă numărul reprezentanților a crescut constant de la 12 deputați în anul 1992, la 15 deputați în anul 1996, cu o suplimentare pentru germani, albanezi și evrei. La alegerile din anii 2000 și 2004 s-a înregistrat încă o creștere la 18 deputați, ultimii „promovați” fiind croații, macedonenii și rutenii (vezi tabelele 1 și 2). De asemenea, fondurile totale alocate Departamentului pentru Relații Etnice au crescut de la 49.659,00 mii lei în 2007, la un total de 85.685,00 mii lei în anul 2014 -vezi tabelul nr. 3 cu fonduri comparative pe anii 2007 și 2014, repartizate pe fiecare organizație membră a Departamentului de Relații Interetnice. Aceste fonduri susțin proiectele activităților de presă, televiziune, conferințe, studii, editări de carte, învățământ de limbă maternă, refaceri de biserici, muzee, monumente, case memoriale, etc. De exemplu, în anul 1999 funcționau 270 de unități școlare cu predare în limbile română și maternă, cu un total de 15.523 de elevi și 459 de cadre didactice de profil, pentru 15 minorități din România (tabelul nr. 4). În ultimii 20 de ani, la numărul mare de publicații minoritare, fiecare organizație a înființat câte o editură proprie, precum: editura *ARARAT* a Uniunii Armene; editura *HASEFER* care publică lucrări în limbile idiș și ivrit; editura *KRITERION* pentru lucrări în limba maghiară; editura *ALDUS* din Brașov care publică în limba germană, iar editura *OMONIA* este a Uniunii Elene din România. De asemenea, toate comunitățile membre ale *Consiliului Minorităților Naționale din România* au cel puțin un organ de presă bilingvă și un site propriu de difuzare pe internet.

Romii (țigarii) vor devenii vreodată europeni ?

Prin extensie geografică toți romii Europei sunt europeni, dar peste tot comportamentul lor este complet atipic culturilor europene. De exemplu, în România, în noile condiții de transparență se constată mari deosebiri între comunitatea maghiară care, în anul 2002 cuprindea 1.227.673 de locuitori și cea a romilor care avea 621.573 de locuitori (Recensământ 2002), deși după alte date ar fi 1.002.381 de romi (Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 1998). De fapt, ungurii au un grad ridicat de cultură, procentul lor de analfabetism fiind de 1,5% pe când la romi ajunge la 25%, mulți din ei fiind în diferite grade de asimilare fie românească, fie ungurească. Cauzele ei de sărăcie și înapoiere cultural-economică sunt interesul scăzut pentru învățatură, pentru calificări moderne și prosperitate. Dar soluțiile extremiste avansate de unele partide de dreapta pe seama lor nu sunt acceptabile. De exemplu, senatorul Corneliu Vadim Tudor de la Partidul România Mare, în anul 1998 a propus închiderea romilor în lagăre și punerea lor la muncă. La această propunere, Vasile Ionescu, director la Agenția Romilor pentru Comunicare, nota în același an că s-au strâns "2.500 plângeri penale împotriva senatorului", la care însă autoritățile nu au dat nici un răspuns. Din aceste motive, Comisia de la Bruxelles a atras atenția că problematica romilor este o condiție politică

pentru aderarea României la structurile europene, ceea ce a impus ample măsuri de promovare a acestei comunități.

Astfel, în august 1998 a luat ființă un Comitet Interministerial pentru Minoritățile Naționale (CIMN), iar în cadrul lui un *Oficiu Național pentru Romi*, preluat în anul 2001 la Departamentul pentru Relații Interetnice. Acest Oficiu a dezvoltat un program de un milion de euro, sub denumirea: *Strategii Guvernamentale pentru Îmbunătățirea Situației Romilor*, pentru gestiunea a 40 de proiecte cu caracter social-cultural. Multe din ele au fost construite prin parteneriate între instituțiile publice și organizațiile non-profit. Cu timpul, datorită complexității problemelor, s-a impus o instituție de nivel ierarhic ridicat, sub forma *Agenției Naționale pentru Romi*, condusă de un președinte cu rang de secretar de stat, înființată prin O.G. nr. 78 / 2004.

Într-un studiu publicat în anul 2006 de S. Cace, G. Duminică și M. Preda, pentru evaluarea temelor de cercetare și implementare la care au participat și acești specialiști, în perioada 1993-2000 totalul sumelor estimate prin finanțări *Phare* au fost de 35.654.736 €, la care se adaugă și participarea Guvernului României de 6.230.000 €. Între anii 1997-2005 alte sume alocate au fost de 3.284.784 \$/usd prin *Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi*. La aceste estimări, se mai adaugă și sumele acordate *Partidei Romilor*, ca organizație cu reprezentare parlamentară, de 24 miliarde lei vechi numai în anul 2003. În privința absorbției de fonduri europene, Maria Ionescu, președinta Agenției Naționale pentru Romi în perioada 2003- 2009, aprecia că aceste finanțări au fost greoaie și birocratice, ca dovadă numai instituțiile publice au reușit utilizarea acestor fonduri, iar din sutele de organizații rome numai 4-5 din ele au reușit să obțină o finanțare, ceea ce a alimentat un sentiment de neîncredere. Regretabil este că nici un proiect finalizat nu a fost mediatizat, ceea ce pentru informarea publicului, cât și pentru propaganda antidiscriminare necesară, a reprezentat un mare deserviciu. Dar absorbția redusă de fonduri are și alte cauze. Un raport al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, realizat între anii 2006 și 2007, menționa următoarele probleme:

- mulți candidați nu au avut educația inițială necesară, nici pentru angajare și nici pentru cuprinderea lor în cursuri de formare profesională,
- mulți romi nu vor să desfășoare activități legale, plătitoare de taxe și impozite,
- mulți romi își completează veniturile prin practicarea muncii la negru,
- mulți romi preferă un trai cu un venit minim garantat alocat prin Legea nr. 416/2001.

După anul 2001 cu acestor experiențe s-a lansat un al program de creștere a calității vieții romilor din Europa, pe baza unui *Memorandum-2002* elaborat de 9 guverne din Europa Centrală și de Est, sub denumirea „*Deceniul pentru integrarea romilor 2005-2015*”, susținut de Banca Mondială, Open Society Institute, Consiliul Europei, Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și Comisia Europeană. Iar în ianuarie 2015, Agenția Națională pentru Romi a adoptat „*Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020*”. Dar până în prezent, rezultatele acestor eforturi au fost modeste. Un studiu intitulat: „*Romii din România, Bulgaria, Italia și Spania, între incluziune socială și migrație*” indică în rândul celor din România un procent de 25% analfabeți, cel mai mare din Europa, față de 12% în Bulgaria și doar de 9% în Spania. Sursele de date "Inclusive UE" din sondajele de incluziune școlară a romilor în învățământul de nivel scăzut, mediu și superior, indică faptul că majoritatea lor, respectiv 94,3% în Italia, de 90,1% în Spania, de 88% în Bulgaria și de 83% în România, sunt din populațiile cu cel mai scăzut nivel de educație. Cauza principală a procentului mare de analfabeți fiind rata foarte mare a abandonului școlar (Daniela Tarnovschi, 2012, p. 17). În privința migrației, 85,6% dintre romii din Bulgaria și 67,6% la cei din România sunt migrați în Italia în primul rând pentru găsirea unui loc de muncă. Procente de peste 50% sunt și în cazul romilor migranți din Spania.

Astfel, deși în ultimii 25 de ani s-a format o elită intelectuală de origine romă și se pot observa modificări de succes la nivelul vârstelor tinere, pentru majoritatea acestei comunități și pentru ieșirea ei din nivelul actual de sărăcie este necesar un mare efort financiar și organizatoric pe termen lung, cel puțin de-a lungul a 2 generații.

Din cercetări sociologice pe teme etnice

După anul 1990 numeroase cercetări etnice au demarat cu studii de distanță socială. A fost momentul când autori ca Septimiu Chelcea a tradus în limba română o variantă adaptată a chestionarului *Bogardus 1925* iar în anul 1994 a dezvoltat o cercetare pe un eșantion cu 1024 cazuri din 7 regiuni românești. Chestionarul avea 7 întrebări pe orizontală cu 11 minorități ordonate pe verticală, respectiv de armeni, bulgari, evrei, germani, maghiari, sârbi, turci, tătari, romi, ruși-lipoveni și ucraineni. Dar, conform tradiției cu acest instrument, S. Chelcea și colaboratorii au oferit date de distanță numai pentru atitudinea românilor față de minorități, fără partea de reciprocitate etnică. Același formular Bogardus în varianta S. Chelcea, a fost aplicat în zona Banatului de către A. Gavriiliuc (2002), în care, alături de 8 minorități a trecut și 4 regiuni istorice românești. Elementul de noutate al acestui formular este adăugarea la prima coloană a românilor cu posibilitatea auto-evaluării lor, plus comunitățile etnice și regionale în același instrument (tabelul nr. 12). În privința indicelui de calitate a contactelor sociale ICCS, autorul notează că: „poate dobândii valori între (-3) și (25). Valoarea minimă semnifică respingerea radicală a identității sociale (etnice sau regionale), prin acceptarea expulzării din țară a „celuilalt”. Iar cea maximă reprezintă atitudinea socială cea mai generoasă față de alteritate, prin acceptul principal al întemeierii unei familii” (A. Gavriiliuc, 2002, p.110). În această procedură rezultatele obținute au fost prezentate în tabelul nr. 8, față de care avem următoarele observații.

În prelucrarea datelor de eșantionare s-a precizat că au fost însumate numai marcajele înregistrate. Dar, nu se menționează faptul că ultimele întrebări 6 și 7 din chestionar au sensuri inversate față de primele 5, ceea ce ar impune și o operație de scădere a marcajelor de la întrebările 6 și 7. De asemenea, cu excepția distanței de 10,01 a românilor față de romi, se poate constata că toate celelalte distanțe etnice și regionale rezultate sunt foarte apropiate între ele. Indicele ICCS minim descoperit în relația bulgari/români este de 18,05 iar cel maxim estimat de 24,66 apare în mod evident în relația români/români. Cu alte cuvinte, sensibilitatea procedurii de lucru a fost mai slabă. De amintit că în cercetarea lui S. Chelcea (1994) pe un eșantion similar cu 1024 cazuri, indicele minim ICCS al românilor față de romi a fost de 7,32 și cel maxim a fost de 18,46 al românilor față de germani, cu același interval maxim teoretic de 25 puncte. Pe când în această investigație, distanțele estimate sunt atât de apropiate încât indicele ICCS dintre români și moldoveni este de 18,07 la o valoare ceva mai mică, față de indicele 18,10 dintre români și maghiari, diferențele fiind aproape ne semnificative.

Pe de altă parte, în ambele cercetări apare o distanțare până la stigmatizare a romilor, în condițiile în care eșantionul lui A. Gavrieliuc (2001) cuprinde numai 9 cazuri de romi anchetați, iar în eșantionul lui S. Chelcea (1994) nu are nici un rom în anchetă, ceea ce ar însemna o investigație în absența subiectului. O prezență semnificativă a cazurilor de romi în aceste eșantioane ar fi fost un factor de modificare a mediilor aritmetice din rezultatele finale.

Cu aceste observații, într-o altă diagnoză proiectată în zona Dobrogei, pe 9 grupuri etnice egalizate, respectiv de câte 50 cazuri pentru români, ruși-lipoveni, turci, tătari și câte 30 de cazuri pentru armeni, greci, italieni, ucraineni și romi, s-a utilizat același instrument Bogardus cu 7 întrebări, dar cu o extensie de colectare a rezultatelor (M. Gârlan, 2011, pp. 148-158), cu un alt

model de chestionar în tabelul nr. 9. În această diagnoză, construită pe principiul dublei perspective, estimarea indicatorilor ICCS a impus o serie de precizări și concepte noi, respectiv:

- conceptul de autoevaluare se folosește când pe baza unui instrument de diagnoză, grupul sau grupurile de investigație fac aprecieri asupra propriei comunități.
- conceptul de heteroevaluare se folosește atunci când *grupul de referință* face evaluări asupra unor *grupuri-martor*,
- conceptul de retroevaluare se folosește atunci când mai multe *grupuri martor* fac evaluări asupra unui *grup de referință*.

Este evident că ultimele două operațiuni se fac numai din perspectiva externă. Dar în heteroevaluare, grupurile *de referință* fac estimări asupra *grupurilor-martor*. Pe când în retro-evaluare există perspectiva inversă, când *grupul de referință primește evaluările altor grupuri*. Precizarea este necesară întrucât deosebirile între hetero- și retroevaluare exprimă atitudini diferite ca cele dintre „a da” și „a primi”. Pentru analiză sinoptică a întregului câmp de distanțe etnice, toți indicatorii de calitate ai contactului social, au fost ordonați într-un tabelă-șah (tabelul nr. 10) cu o variație a distanțelor de la 5 la 25 cu o medie teoretică la 12,50 puncte, astfel:

- *indicatorii de autoevaluare* au fost hașurați pe diagonală. Ei indică gradul de aderență față de propria comunitate și în mod constant apar la valori maxime. Din aceste motive pot fi considerați repere de referință. De exemplu, intensitatea contactului social ICCS al românilor față de români este la o valoare maximală de 24,46 puncte.
- *indicatorii de heteroevaluare* au fost grupați pe orizontală și reprezintă atitudinile directe, cu distanțele sociale a comunității din prima coloană, față de fiecare grup etnic cercetat. De exemplu, în estimarea intensității contactelor sociale ICCS ale românilor din spațiul dobrogean, cea mai mare intensitate estimată a fost față de armeni la un indice de 18,46 și cea mai redusă intensitate (respectiv cea mai mare distanță etnică) s-a estimat față de romi la un indice de 9,96.
- *indicatorii de retro evaluare* se parcurg pe verticala tabelului și reprezintă atitudinile *reciproce* cu distanțele sociale ale fiecărei comunități față de cea de referință din coloane. De exemplu, față de *grupul de referință al românilor dobrogeni* cel mai ridicat indice ICCS de apropiere respectiv 24,62 s-a constatat a fi din partea grupului armean – indice foarte ridicat aproape până aproape de identificare, maxima fiind 25. Cea mai scăzută distanță socială față de români – considerat grup de referință, a fost estimată în cadrul grupului de eșantionare turc – considerat grup martor, cu un indice ICCS retro-evaluat de 19,23 (tabelul nr. 10).

Avantajul acestei proceduri constă în faptul că într-un cadru experimental de variabile controlate se pot examina în timpul cel mai scurt toate relații etnice ale fiecărei comunități. De exemplu, cu datele din același tabel putem analiza toate distanțele sociale ale *comunității rome*.

Indicatorii de heteroevaluare apar pe orizontala tabelului în dreptul grupului de romi. Cel mai ridicat indice rom heteroevaluat a fost de 23,10 față de români; de 20,40 față de greci; 20,26 față de armeni, 21,10 față de italieni; 18,80 de ucraineni; 18,73 de tătari și de 17,73 față de turci. Pe când indicii de retroevaluare, respectiv atitudinile cu distanțele altor comunități față de romi, apar pe verticală la coloana romilor și se prezintă cu mari diferențe. Cea mai mare apropiere față de romi a fost din partea armenilor, cu un indice de 16,00; urmați de tătari cu 12,50; de turci 11,85; de rușii lipoveni 10,06; ucraineni 10,06 și de români cu un indice de 9,96. Cele mai scăzute „apropieri” față de romi s-au estimat în grupul italian cu un indice de 8,60 și chiar la un indice de 8,17 în grupul de greci, cu mult sub media de 12,50 puncte, ceea ce ar putea fi un indicator de probleme cu riscuri de potențial conflict. Această procedură analitică poate continua identic pentru toate celelalte comunități investigate.

Dar, indiferent de instrumentele utilizate, studiul distanței sociale are numai caracter constatativ, fără posibilități explicative față de cauzele diferențelor de atitudini. De aceea, analiza cauzelor privitoare la distanțele sociale, tensiunile etnice, chiar a manifestărilor conflictuale s-au extins și către alte manifestări comportamentale, în special din zona valorilor și a trăsăturilor de personalitate. De exemplu, în cadrul unui studiu de imagini etnice reciproce realizat în Transilvania pe grupuri de români, maghiari, germani, romi și evrei, Mircea Kivu (2002) a utilizat un chestionar de atribute psihologice, 12 pozitive și 12 negative în care solicita subiecților anchetei să aleagă câte 3 atribute, care ar caracteriza cel mai bine fiecare comunitate, cu evaluări pe coloane de auto și retro percepție a lor - vezi tabelul nr. 16.

Într-o altă cercetare tot pentru studiul imaginilor etnice reciproce, realizată în Dobrogea de M. Gârlan (2007) pe 9 grupuri de români, turci, tătari, ucraineni, ruși-lipoveni, greci, armeni, italieni și de romi, a fost utilizat un chestionar cu 50 de valori, prin prelucrarea cărora s-a obținut o distribuție variabilă a lor de la o comunitate la alta, în configurații diferite. De exemplu, în studiul comunității italiene, principalele trăsături în ordine de intensitate au fost: simțul frumosului, mândria etnică, credința religioasă, inteligența, sentimentul istoriei, prețuirea propriei identități etnice, modernismul, hărnicia și altele. În cazul romilor din Dobrogea, principalele trăsături în aceeași ordine de intensitate au fost: tradiționalismul, agresivitatea, prețuirea propriei identități, optimismul, spiritul comercial, adaptabilitatea, mândria etnică, ambiția și altele. De asemenea notăm o mare varietate de date statistice publicate în *barometrele* de diagnoze ale relațiilor etnice din România realizate în cadrul *Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală* din Cluj, în edițiile din anii 1993-1996, 2000, 2001 și 2002, realizate în special pe grupuri de români, maghiari și romi, cu exemple în tabellele nr. 11, 12 și 13.

Integrarea minorităților în majoritatea românească

După anul 2000, apariția în spațiul public românesc a unor personalități marcante din rândul minorităților este o dovadă a faptului că în România relațiile majoritate – minorități au devenit egale, iar trăsăturile etnice ale persoanelor candidate au devenit secundare sub raport politic. Un factor major al noilor tendințe a fost și aderarea României la Uniunea Europeană (2007), care a însemnat o liberă circulație de persoane, mărfuri, proprietăți și capitaluri, ceea ce pentru domeniul coexistenței pașnice a fost o adevărată revoluție politico-administrativă. Practic, românii au depășit populismul ieftin al partidelor național-extremiste, prin care orice reprezentant trebuia să fie în primul rând național-majoritar. Alte semne ale acestor tendințe au devenit vizibile la momentul alegerilor electorale din anii 2008, când Partidul România Mare-PRM nu a mai avut nici un reprezentant în Parlament. Față de pragul electoral de 5%, în anul 2012, PRM a obținut procente infime de populație, respectiv de 1,24% la Camera Deputaților și de 1,47 % la Senat. Din cadrul minorităților, cazuri edificatoare în această privință sunt Varujan Vosganian, Raed Arafat și Klaus Iohannis.

Un armean este ales deputat, apoi senator și de trei ori ministru

Varujan Vosganian (n. 1958) este o personalitate remarcabilă a comunității armenice, licențiat al Facultății de Comerț în anul 1982 și economist la Centrala Vinului între anii 1982-1989. Cel mai semnificativ moment al biografiei sale a fost anul 1990, când a devenit fondator și președinte al Uniunii Armene din România, până în prezent. A fost deputat în două mandate succesive în anii 1990-1996, cu inițiative de lider al grupului parlamentar al minorităților naționale, altele decât cea maghiară. O etapă semnificativă a experienței sale politice a fost anul 1996, ca unul din fondatorii *Uniunii Forțelor de Dreapta*, formațiune care a participat la alegerile din 1996, pe listele *Convenției Democratice* în care Varujan Vosganian a devenit senator de Iași, poziție menținută până în prezent, ca membru în toate coalițiile de „dreapta”. Astfel, între 1996-1999 a fost președintele *Partidului Alternativa României*, apoi președintele *Uniunii Forțelor de Dreapta* între 1999-2001, iar în perioada

2002-2003 a devenit președintele *Consiliului Național al Uniunii Forțelor de Dreapta* - UFD. În cadrul PNL a fost membru supleant al Biroului Executiv al partidului din anul 2003, apoi purtător de cuvânt în anul 2006, vicepreședinte PNL în anul 2007, iar din martie 2009 a fost membru al Biroului Politic Central și președinte al Comisiei pentru economie și mediul de afaceri. În timpul guvernului C. P. Tăriceanu a fost numit ministru al economiei și comerțului. În același guvern a preluat prin comasare Ministerul Economiei și Finanțelor între aprilie 2007 și 22 decembrie 2008. Aceste perioade au fost dintre cele mai grele din biografia sa, când nu s-a reușit privatizarea marelui combinat Oltchim și nu a rezolvat problema salariilor restante, situații care au scos lumea în stradă. Cu toate acestea, la alegerile din 2012 a obținut un nou mandat de senator în județul Iași, cu 67,95% din voturi. Iar din decembrie 2012 până în octombrie 2013 a fost a treia oară ministru al economiei în guvernul Ponta 2. În ultimul timp, la dificultățile acestor guvernări, fostul ministru a mai adăugat și acuzația Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată – DIICOT, de favorizare cu gaze ieftine a firmelor Interagro cu 6000 angajați în anul 2013, controlate de milionarul Ioan Niculae. De menționat că, în anul 2014 firma Interagro datorită unor politici guvernamentale greșite a dat în șomaj 4000 de angajați. Dar, în februarie 2015 cererea DIICOT de ridicarea a imunității sale parlamentare, a fost respinsă în Parlament cu 76 voturi „împotriva” și numai 52 voturi „pentru”. În paralel cu aceste activități, după obținerea unui doctorat în economie (1998), a publicat lucrarea *“Reforma piețelor financiare”* (1999). O altă lucrare realizată a fost *“Dreapta Românească. Tradiție și Modernitate”* (2001). Dar, cele mai multe din publicațiile sale sunt în domeniul literar, precum: *“Statuia Comandorului”* (1994); *“Șamanul Albastru”* (1994); *“Ochiul alb al reginei”* (2001) sau romanul *“Cartea șoptelor”* (2009). Fiind vorbitor de armeană, engleză, franceză, italiană și spaniolă, pentru traducerea romanului *“Cartea șoptelor”* a fost onorat cu premiile: „Cartea anului 2009” de revista „România Literară”; premiul „Mihail Sadoveanu”, premiul revistei „Observatorul cultural 2010”. Pentru prolifică sa activitate politică, economică și literară, printre alte premii amintim: premiul pentru contribuția la dezvoltarea Pieței de Capital din România (2005); premiul de poezie “Nichita Stănescu”, Chișinău (2006); titlul de doctor honoris causa al Universității „Vasile Goldiș” (2006); medalia de aur pentru cultură, oferită de Guvernul Armeniei (2010); medalia „Movses Khorenatzi” oferită de președintele Armeniei (2011) și altele.

Un doctor arab este directorul primului SMURD aerian din România și este ales de două ori ministru al sănătății

La fel de prolifică este și biografia doctorului Raed Arafat (n. 1964), o altă personalitate populară în media și medicina românească. Născut la Nablus într-o familie de farmaciști din Palestina, unde a absolvit liceul, la vârsta de 18 ani a venit în România ca refugiat din calea luptelor arabo-israeliene. Sosit în România ca vorbitor de arabă și engleză, a studiat doi ani limba română la Pitești, după care a urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj. În anul 1989 și-a luat licența în Medicină-Anestezie Terapie Intensivă, la clasa profesorului de chirurgie Aurel Kaufmann. Anii 1990-1992 au fost timpurile ajutoarelor vest-europene de care a profitat și R. Arafat. El și-a cumpărat o mașină second-hand, pe care a transformat-o în ambulanță de teren. Astfel, cu presa locală după el, avidă de subiecte palpitate, în lumea județului Mureș a devenit „doctorul Arafat”. După anul 1993, în echipa Spitalului Târgu Mureș el a dezvoltat un nou Serviciu de Urgență, Reanimare și Descarcerare—SMURD, care a contribuit la scăderea cu 50% a mortalității județene (Interviu, Raed Arafat, 2010). În anul 1999, la propunerea sa, în dotarea SMURD a fost introdus primul elicopter din România, iar în anul 2001 s-a deschis primul Dispecerat național de urgență condus de doctor R. Arafat. Iar după noua Lege a sănătății nr. 95/2006, serviciul public SMURD a fost extins în toate județele din țară. După anul 2013, prin perseverența sa, stațiile județene de ambulanțe au fost dotate la nivel regional cu un elicopter SMURD, ceea ce a însemnat creșterea acestui serviciu la standarde europene.

Aceste acțiuni au fost puternic mediatizate, iar în anul 2003 a primit *Ordinul Național „Pentru Merit în gradul de Cavaler”* din partea președintelui Ion Iliescu, precum și *Ordinul Național „Pentru Merit în grad de Ofițer”* în 2005 din partea președintelui Traian Băsescu.

După anul 2006, doctorul R. Arafat s-a lansat în politică unde a avut o carieră furtunoasă. La 23 august 2007, fostul premier C. P. Tariceanu l-a numit subsecretar de stat la Ministerul Sănătății, dar în 10 ianuarie 2007 și-a anunțat demisia, după ce a contestat proiectul legii Sănătății, în primă variantă, datorită alocărilor insuficiente de fonduri. Demisia a fost criticată la televizor, dar și acceptată de președintele Traian Băsescu. Surpriza acestei demisii a fost un mare val de manifestații publice în favoarea sa, care s-au transformat în proteste de stradă anti-Băsescu, după care a fost repus în funcție. Ulterior, la 1 octombrie 2012 a fost din nou numit ministru la Ministerul Sănătății, la care din aceleași motive de buget și finanțare redusă, a renunțat chiar a doua zi. În data de 7 noiembrie 2012 a acceptat un nou mandat de ministru fiind repus în funcție de guvernul Ponta. De notat că la toate ceremoniile de numire el a jurat cu ambele mâini, și pe Biblie și pe Coran. Raed Arafat a publicat și în domeniul specialității sale. Împreună cu prof. dr. M. Chiorean, prof. dr. E. Cardan și I. Cristea este coautor al cursului de *Medicină intensivă* (1995) și împreună cu Hajnal Vass este coautor al *Manualului de Prim Ajutor Calificat* (2009). Din traduceri sale amintim: *Ghid Practic Medicina de Urgență Prespitalicească și Elemente de Toxicologie Clinică*. Pe lângă aceste lucrări, notăm și distincțiile "*International Emergency Medicine Leadership Award*" a Academiei Americane de Medicină (2012); decorația „*Nihil Sine Deo*" conferită de Regele Mihai al României (2013); decorația „*Legiunea de Onoare în Grad de Cavaler*" conferita de președintele Franței (2013) și „*Placheta de Onoare a Ministerului Afacerilor Interne al României*" (2014) și altele.

Un german este ales de patru ori Primar al orașului Sibiu

Dar, cea mai interesantă evoluție profesional-politică este a unui sas, dl. Klaus Iohannis (n. 1959), membru din 1990 al *Forumului Democrat al Germanilor din România* (FDGR) și președintele acestuia din anul 2000. Din cadrul acestei mici comunități ardelenice, el a fost ales primar de Sibiu în 4 mandate, cu procente electorale zdrobitoare, toate cu peste 70 %, dar și în urma unor performanțe administrative deosebite. Presa, mai ales cea centrală, a publicat puțin din aceste realizări. Dar între anii 2003–2005, în timpul administrației sale, la Sibiu s-a dezvoltat *Zona Industrială Vest* unde s-au înființat numeroase locuri de muncă. În 10 ani de administrație, județul Sibiu a absorbit cca. 200 milioane euro în lucrări de infrastructură și modernizare a peste 200 de străzi și renovarea a peste 50 de edificii istorice, muzee, teatre, spitale, școli și biserici din toate confesiunile. A fost reamenajată *Dumbrava Sibiului*, un renumit parc etnografic și grădină zoologică și s-a modernizat *Aeroportul Internațional Sibiu*. S-a refăcut întreaga rețea de drumuri, apă și canalizate, de trafic rutier și servicii turistice în hoteluri, restaurante, pensiuni la standarde europene, inclusiv servicii de telefonie și internet. Toate acestea au permis angajarea Primăriei într-un mare program, intitulat: *Sibiu – Capitală Culturală Europeană 2007*, care a însemnat realizarea a 337 de proiecte în 2062 de evenimente în domeniile teatrului și picturii, până la artă contemporană și gastronomie, care au atras 800.000 turiști vest-europeni și a înscris definitiv zona Sibiului în rutele de turism internațional. Tot în acea perioadă, la data de 25 aprilie 2005, s-a semnat *Tratatul de Aderare a României la Uniunea Europeană*, la care Klaus Iohannis a participat în nume personal, ca invitat al delegației luxemburgheze. Semnarea *Tratatului* a avut loc în fosta mănăstire Neumünster, transformată în Centru Cultural al Ministerului Culturii din Luxemburg, unde s-a întâlnit cu delegația României, dar nimeni nu l-a întrebat dacă a fost acolo în delegație oficială (K. Iohannis 2014, p. 86).

După aceste momente, la Sibiu s-au organizat numeroase festivaluri, precum: *Sibiu-Regiunea Gastronomică Europeană*; *Festivalul Bunului Gust*, *Redbull Romaniaces Festival pentru profesioniștii motoarelor*, *Conferința Comitetului Militar al Statelor Membre NATO*

(2011) și altele. Pentru întărirea legăturilor culturale performanțele sale au fost recunoscute printr-un mare număr de medalii, din care le notăm doar pe cele din anul 2009: *Ordinul de Merit „Marea Cruce de Argint”* al statului austriac; *Ordinul Ofițer al Coroanei Belgiene* și mai ales *Ordinul de Merit al Marelui Ducat de Luxemburg, în grad de Ofițer*. În anul 2011 a primit și *Ordinul Național al României pentru Merit, în grad de Cavalier*.

Abia după aceste evenimente a intrat în marea politică. Astfel, în 2013, la propunerea lui Crin Antonescu s-a înscris în Partidul Național Liberal, cu derogare de vechime pentru ocuparea funcției de vice-președinte, iar la Congresul PNL din iunie 2014 a concurat pentru funcția de președinte, unde l-a învins în alegeri pe contracandidatul senator Ioan Ghișe. Un alt succes a fost acceptarea candidaturii sale pentru alegerile prezidențiale din partea Alianței Creștin Liberale, care, într-un sondaj IRSOP pentru PNL realizat telefonic, l-a devansat cu 30% din voturi pe Cătălin Predoiu, care a obținut numai 6%. Chiar și într-un alt sondaj realizat de CSOP, punctajul a fost superior, respectiv K. Iohannis 21% și C. Predoiu 16%. Aceste rezultate s-au difuzat în presă după data de 5 august 2014.

Diaspora românească în balanța alegerilor electorale 2014

În paralel s-au efectuat și sondajele sociologice ale primilor doi clasați, Victor Ponta și Klaus Iohannis. Într-o analiză MEDIAFAX postată pe internet, realizată de Cătălin Mihai în data de 11 august 2014, toate sondajele indicau cu mici diferențe avansul lui Victor Ponta în turul II, astfel: CURS cu 53%; INSCOP cu 52,8%; CSCI cu 55% și IRSOP cu 49% față de K. Iohannis, cu numai 43% voturi posibile. De notat că toate aceste sondaje s-au efectuat numai în țară, fără a lua în calcul cele 4 milioane de români din diasporă, din care 3 milioane sunt numai în Europa, în majoritate emigranți din ultimii 20 de anii, nemulțumiți de toate guvernările anterioare, soldate cu un imens dezastru economic și o masivă pierdere a locurilor de muncă.

Dar la vot, aceste nemulțumiri s-au constatat abia în finalul campaniei, în turul II, atunci când avansul general s-a apropiat de 10 % în favoarea lui Klaus Iohannis cu 6.288.769 voturi obținute și 54,43% din opțiuni, față de Victor Ponta cu 45,56% din opțiuni și numai 5.264.383 voturi. După prelucrarea voturilor culese de la ambasadele și consulatele României, rezultate suplimentare repartizate pe țări au fost postate pe internet, publicate în site-ul *ziare.com*. Din aceste date se constată că variabila electorală pe care o putem denumi *diaspora românească* a votat în procent de 89,73% în favoarea lui Klaus Iohannis. Singurii români din diasporă care au votat în favoarea lui V. Ponta au fost din Palestina (Ramallah) cu un procent de 52,63% din opțiuni, față de K. Iohannis care a obținut 47,36%. De asemenea, tot această *diaspora*, refuzată în estimările pre-electorale ale acestei campanii, a provocat și demisiile a doi miniștri de externe – fapt fără precedent, respectiv Titus Corlățean în 10 noiembrie 2014 și Teodor Meleșcanu în data de 18 noiembrie 2014. Iar ponderea mare a diasporei în balanța acestor alegeri a demonstrat faptul că și în străinătate, în cele mai îndepărtate meleaguri, există români care nu și-au uitat țara, care au votat cu interes și luciditate pentru viitorul ei, ca o forță politică semnificativă.

Concluzii

1. În perioada 1923–1945, în cadrul relațiilor social-politice majoritate - minorități din România, deși s-a încercat implementarea egalitară a unei Constituții liberale și chiar s-au înregistrat succese, acest obiectiv nu s-a putut dezvolta datorită extinderii copleșitoare a curentelor fasciste în Europa.

2. Asupra minorităților rome și evreiești din România, în perioada 1936–1944 nu au fost acceptate soluții radicale de epurare etnică, pe care alte state europene le-au aplicat până la exterminarea lor.
3. În România comunistă, deși Constituția din 1948 a cuprins drepturi civile pentru minorități, de păstrare a identității „națiunilor conlocuitoare”, prevederile sale nu au avut un cadru juridic pentru aplicarea lor.
4. După anul 1990, fundamentarea juridică a raporturilor majoritate – minorități în planul coabitării etnice din România a avut efecte benefice. Formula instituțională la care s-a ajuns cu un Departament de Relații Interetnice, cu 50 de senatori și deputați minoritari participanți în diferite alianțe guvernamentale, cu o legislație aferentă limbii materne, au conturat un model românesc de relații etnice pozitive.
5. În ultimii ani s-a format o elită intelectuală de origine romă cu modificări pozitive la nivelul vârstelor tinere, dar pentru majoritatea acestei comunități aflată în sărăcie este nevoie un susținut efort financiar și organizatoric cel puțin de-a lungul a 2 generații.
6. Modelul românesc de relații etnice pozitive, este valabil ca reprezentare și promovare pe plan extern, atât pentru minoritățile istorice românești din Ucraina sau Serbia, cât și în condițiile formării unui mediu asociativ românesc în Europa și în lume.
7. În cursul campaniei electorale din anul 2014, estimările de șanse ale competitorilor au fost eronate și incomplete pentru că nu s-a ținut seama de ponderea demografică a diasporei românești. Acest fapt impune, pe lângă luarea în calcul a diasporei și realizarea unui nou cadru electoral pentru reprezentarea ei parlamentară.
8. Majoritatea confortabilă cu care a câștigat alegerile și încredere mare acordată președintelui Klaus Iohannis implică o serie de așteptări, cu riscuri și consecințe de importanță deosebită. Cu toată încrederea acordată, dacă nici personalitatea sa nu va fi la înălțimea așteptărilor și nu va interveni activ în îmbunătățirea radicală a situației social-economice pentru creșterea locurilor de muncă din țară, atunci probabilitatea unor realități sumbre în România va fi foarte mare.

Bibliografie

- ANTON Mioara; *Un proiect controversat: Regiunea Autonomă Maghiară - de la modelul stalinist la recurența naționalistă* (București; "Revista istorică", tom XXIII, nr. 3-4, 2012) pp. 375-392.
- AVRAM Rosen; *Contribuția evreilor la progresul industrial în România interbelică*, București, ed. Hasefer, 2002.
- BURTEA Vasile; *Neamurile de romi și modul lor de viață* în Revista Sociologie Românească, nr. 2-3, 1994.
- BETEVA Lavinia, CRISTINA Diaș, FLORIN-RĂZVAN Mihai, ȚIU Ilarion; *Lungul drum spre nicăier. Germanii din România deportați în URSS*, Târgoviște, ed. Cetatea de Scaun, 2012.
- CACE Sorin, DUMINICĂ Gelu, PREDĂ Marian; *Evaluarea programelor pentru comunitățile de romi din România*, Cluj Napoca, ed. AMM Desing, 2006.
- CAROL al II-lea, Regele României; *Însemnările regelui Carol al II-lea*, vol. III, București, ed. Curtea Veche, 2001.
- Centrul pentru Studiul Evreilor din România; *Martiriul evreilor din România 1940-1944 Documente și mărturii*, București, ed. Hasefer, 1991.
- CONSTITUȚIA de la 1923, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=1517.
- CONSTITUȚIA de la 1948, <http://www.constitutia-republicii-populare-romane-1948.php>.
- CONSTITUȚIA de la 1991, <https://www.ccr.ro/constitutia-romaniei1991+&cd=2&hl=ro&ct=clnk&gl=ro>.
- CIOBANU, Vasile; *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918-1944*, Sibiu, ed. Hora, 2001.
- CIORBEA, Valentin (coord.); *Germanii dobrogeni-istorie și civilizație*, Constanța, ed. Muntenia, 2006.
- CHELCEA Ioan; *Țigani din România*, Imprimeria Institutului Statistic, București, 1944.
- CHELCEA Septimiu; *Atitudinile etnice și măsurarea lor*, de asemenea *Atitudinile etnice ale românilor: „distanța socială“* în Revista Sociologia Românească, nr. 2/3, 1994.
- COSMA Viorel; *Figuri de lăutarii*, București, Ed. Muzicală, 1960.

- ELIE Wiesel; *Raportul Final al Comisiei Internaționale pentru Studiul Holocaustului din România*, presidency.ro, București, 2004.
- EKREM Ali Memet; *Din istoria turcilor dobrogeni*, București, ed. Kriterion, 1994.
- GALAMBOS Eva; *Cu excepția romilor, partidele politice au lichidat și au asimilat aproape în totalitate minoritățile*, ziarul *Gândul*, rubrica Internațional, din 29 august 2009.
- GAVRILIUC Alin; *Geografie simbolică și dinamică identitară în vestul României*, în lucrarea Simpozion: *Interetnicitate în Europa Centrală și de Est*, Arad; ed. Complexul Muzeal Arad; 2002, pp. 96–128.
- GÂRLAN Mictat, MOCANU Victor; *Tehnici de evaluare a dublei perspective pentru aplicații în Republica Moldova*, în *Revista Inovația Socială*, vol. 6, nr. 1, 2014.
- GÂRLAN Mictat; *Etnopsihologii minoritare în spațiul dobrogean*, Iași, ed. Lumen, 2007.
- GÂRLAN Mictat; *Metodologia cercetării etnopsihologice*, Iași, ed. Lumen, 2011.
- GIDO Attila; *Două decenii. Evreii din Cluj în perioada interbelică*, Cluj Napoca, ed. Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale, 2014.
- GHE. Dumitraș Bitoaica; *Statutul juridic al evreilor și legislația românilor*, București, ed. Prometeu, 1942.
- HARY Kuller; *Presa evreiască din România*, București, ed. Tritonic, 2004.
- HEITMANN Klaus; *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german*, București, ed. Univers, 1995.
- HEITMANN Klaus; *Oglinzi paralele. Studii de imagologie româno-germană*, București, ed. Univers, 1998.
- HENCZ Hilda; *Publicații periodice maghiare din București/Bukaresti magyar időszaki kiadványok*, București, ed. Biblioteca Bucureștilor, 2011.
- ISAJIW Wsevolod, TANUJA Perera; *Multiculturalism in North America and Europe: Comparative Perspectives on Interethnic Relations and Social Incorporation*, Ottawa, Publisher Canadian Scholars Press, 1997.
- JEAN Ancel; *Contribuții la istoria României, problema evreiască: 1933 -1944*, București, Ed. Hasefer, 2003.
- KAMUSELLA Tomasz, *Minority Rights à la carte?*, (Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Vol 11, no. 2, 2012, pp. 42-74.
- KEEGAN J. Warren; *International Marketing Management*, New York, Macmillian Press, 1999.
- KEITH Hitchins; *România 1866-1947*, București, ed. Humanitas, 1994.
- KIVU Mircea; *Comentarii pe marginea Barometrului Relațiilor Interetnice*, în lucrarea *Interculturalitate - Cercetări și perspective românești*, autori Rudolf Poledna, François Ruegg, Călin Rus și colab., Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002.
- KLAUS Iohannis ; *Pas cu pas*, București, ed. Curtea Veche, 2014.
- LEONTE Ivanov; *Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română*, Chișinău, ed. Cartier Polivalent, 2004.
- LUDWIG A. Holcinger, SORIN Pribac; *Germanii din Banat*, Timișoara, ed. Mirton, 2011.
- LYA Benjamin (editor), STANCIU Sergiu; *Legislația antievreiască*, București, ed. Hasefer, 1993.
- MODELSKI George; *Transnational Corporations and World Order*, New York, Houghton Mifflin, 1990.
- MORTON Deutsch; *Distributive justice: A social psychological perspective*, Yale University Press, 1985.
- MORTON Deutsch, COLEMAN T. Peter, ERIC C. Marcus; *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, CA: Jossey-Bass, San Francisco, 2006.
- NASTASA Lucian, SALAT Levente; *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, Cluj-Napoca, ed. Fundația CRDE, 2003.
- NASTASĂ Lucian, ANDREA Varga; *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare țigani din România 1919-1944*, Cluj-Napoca, ed. Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2001.
- NASTASĂ Lucian, ANDREESCU Andreea, ANDREEA Varga; *Evreii din România (1945-1965)*, Cluj-Napoca, ed. CRDE, 2003.
- NICHIFOR Crainic; *Ortodoxie și etnocrație*, București, Editura Cugetarea, 1937.
- NICHIFOR Crainic; *Problema evreiască în lucrarea Lupta pentru spiritul nou*, București, ed. Cugetarea, 1941.
- OIȘTEANU Andrei; *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, București, Editura Humanitas, 2001.
- OSGOOD Charles; *An Alternative to War or Surrender*, University of Illinois Press, 1962.
- PAULESCU Isabela; *Autointitulatul rege Cioabă: 6.000 de urmași ai romilor deportați în Transnistria cer Germaniei pensii de urmaș*, Agerpres, 2015.
- PEREZ Antonio, MUGHY Gabriel; *Influences Sociales, La Theorie de l'elaboration du conflict*, Neuchatel -Paris, Delachaux Niesle, 1993.
- POTRA George; *Contribuții la istoricul țiganilor din România*. București, ed. Curtea Veche, 2001.
- IORGA Nicolae; *Cine sunt și ce vor sașii din Ardeal*, București, ed. Tradiția, 2014.
- IOANID Radu; *Răscumpărarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, București, ed.

Polirom, 2005.

IOANID Radu; *Evreii în anii regimului Antonescu*, București, ed. Hasefer, 1998.

IOANID Radu, TUVIA Friling, IONESCU I. Mihai; *Raport Final, Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România*, Iași, ed. Polirom, 2005.

RAED Arafat; *Repere și Atitudine*, Interviu Wordpress, 2010.

RĂDUESCU Motru C.; *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin, Naționalismul cum se înțelege și cum trebuie să se înțeleagă*, București, ed. Albatros, 1996.

ROTHSCHILD Joseph; *East Central Europe between the Two World Wars*, University of Washington Press, Seattle, 1974.

SCURTU Ioan, BOAR Liviu; *Minoritățile naționale din România 1918-1925*, București, Arhivele Statului, 1995.

SCURTU Ioan, *Statutul politico-juridic al evreilor din România 1858-2004*, internet, 2011,

<http://www.ioanscurtu.ro/statutul-politico-juridic-al-evreilor-din-romania-1858-2004>.

SCURTU Ioan, STANCIU Theodora Stănescu, SCURTU Georgiana Margareta; ***Istoria românilor între anii 1918–1940, București***, Universitatea București, 2002.

SCURTU Ioan; *Istoria contemporană a României 1918-2005*, București, ed. Fundația România de Măine, 2005.

TEȘU Solomovici; *Mareșalul Ion Antonescu, o biografie*, București, ed. Teșu, 2011.

SEIȘANU Romulus; *Principiul naționalităților*, București, ed. Albatros, 1996.

MOSCOVICI Serge (coord.); *Psychologie Sociale*, Paris, PUF, 1984.

WEXLER Teodor; *Procesul sioniștilor*, Revista „Memoria”, nr. 31/2000, ed. Fundația Culturală Memoria.

TOTOK William; *Germanii din România între nazism și stalinism*, în *Observator cultural* nr. 197/2003.

Tabelul nr. 1

Deputații minorităților naționale din România în perioada legislativă 1992– 1996

Uniunea Democrată Maghiară din România		Organizațiile minorităților naționale, altele decât cea maghiară, reprezentate în Parlamentul României					
Deputați		Organizații		Deputați			
1.	Vida Iuliu	1.	Comunitatea Rușilor Lipoveni din România		Suhov Petru		
2.	András Imre	2.	Uniunea Poloneză din România		Babiaș Iohan-Peter		
3.	Antal István	3.	Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor		Feric Emeric		
4.	Asztalos Ferenc	4.	Uniunea Democratică a Tătarilor Turco-Musulmani		Gemil Tasin		
5.	Bárány Francisc	5.	Uniunea Sârbilor din România		Gvozdenovici Slavomir		
6.	Birtalan Akos	6.	Comunitatea Italiană din România		Iuliano Valentin		
7.	Bitay Levente-Ladislau	7.	Uniunea Bulgarilor din Banat.		Ivanciov Carol Matei		
8.	Borbély Emeric Dumitru	8.	Uniunea Elenă din România		Nicolau Anton		
9.	Borbély László	9.	Partida Romilor		Răducanu Gheorghe		
10.	Elek Barna	10.	Uniunea Democrată Turcă din România		Rușid Feuzie		
11.	Fekete Jolt Zoltan	11.	Uniunea Ucrainenilor din România		Tcaciuc Ștefan		
12.	Kerekes Károly	12.	Uniunea Armenilor din România		Vosgian Varujan		
13.	Kónya-Hamar Sándor						
14.	Márton Árpád-Francisc						
15.	Mátis Eugen	16.	Mazalik Iosif Alfréd	17.	Nagy Benedek	18.	Németh Ioan
19.	Pécsi Francisc	20.	Rákóczi Ludovic	21.	Székely E. Zoltan	22.	Szilágyi Zoltan
23.	Szilágyi Zsolt	24.	Tokay Gheorghe	25.	Madaras Lázár	26.	Nemenyi I. Nandor
27.	Sinkó Stefan	28.	Takács Albert Csaba				

Tabelul nr. 2

Senatorii și deputații minorităților naționale din România în perioada legislativă 2012 – 2016

Uniunea Democrată Maghiară din România		Organizațiile minorităților naționale, altele decât cea maghiară, reprezentate în Parlamentul României					
Senatori		Organizații				Deputați	
1.	Biró Rozália	1.	Forumul Democrat al Germanilor din România			Ovidiu Ganț	
2.	Klárík László Attila	2.	Asociația Partida Romilor "Pro Europa"			Nicolae Păun	
3.	László Attila	3.	Asociația Macedonenilor din România)			Ionel Stancu	
4.	Markó Béla	4.	Uniunea Armenilor din România			Varujan Pambuccian	
5.	Pataki Csaba	5.	Uniunea Bulgara din Banat - România			Niculae Mircovici	
6.	Tánczos Barna	6.	Federația Comunităților Evreiești din România			Aurel Vainer	
7.	Verestóy Attila	7.	Asociația Liga Albanezilor din România			Oana Manolescu	
8.	Végh Sándor	8.	Uniunea Elenă din România			Dragoș Zisopol	
	Deputati	9.	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco Musulmani			Amet Varol	
1.	Antal István	10.	Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor			Adrian-Miroslav Merka	
2.	Borbély László	11.	Comunitatea Rușilor Lipoveni			Miron Ignat	
3.	Bónis István	12.	Uniunea Sârbilor din România			Slavomir Gvozdenovici	
4.	Cseke Attila	13.	Uniunea Polonezilor din România "Dom Polski"			Longer Ghervazen	
5.	Erdei Dolóczki István	14.	Asociația Italienilor din România - RO.AS.IT			Mircea Grosaru	
6.	Fejér László-Ödön	15.	Uniunea Ucrainenilor din România			Ion Marocico	
7.	Kelemen Atilla	16.	Uniunea Democrată Turcă din România			Iusein Ibram	
8.	Kelemen Hunor	17.	Uniunea Croaților din România			Giureci Slobodan	
9.	Kerekes Károly	18.	Uniunea Culturală a Rutenilor din România			Gheorghe Firczak	
10.	Kereskényi Gábor						
11.	Korodi Attila	12.	Markó Attila Gábor	13.	Márton Árpád	14.	Máté András Levente
15.	Moldován József	16.	Molnár Zsolt	17.	Seres Dénes	18.	Szabó Ödön

Tabelul nr. 3

**Fonduri de la bugetul de stat repartizate organizațiilor membre ale
Departamentului Relații Interetnice pe anii 2007 și 2014 (Surse DRI)**

Nr. crt.	Organizații	Sume alocate- mii lei	
		2007	2014
1.	Asociația Italianilor din România RO.AS.IT.	1.040	1.797,00
2.	Asociația Liga Albanezilor din România	1.020	1.509,48
3.	Asociația Macedonenilor din România	1.026	2.034,75
4.	Asociația Partida Romilor „Pro-Europa”	7.000	12.078,13
5.	Comunitatea Rușilor Lipoveni din România	2.730	4.695,37
6.	Federația Comunităților Evreiești din România	1.620	2.791,25
7.	Forumul Democrat al Germanilor din România	3.898	6.726,06
8.	Uniunea Democrată Maghiară din România / Fundația "Communitas"	10.770	18.558,82
9.	Uniunea Armenilor din România	2.150	3.651,35
10.	Uniunea Bulgară din Banat – România	1.749	3.013,04
11.	Uniunea Croaților din România	1.218	2.098,85
12.	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	735	1.267,96
13.	Uniunea Democrată Turcă din România	1.771	3.189,18
14.	Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor	1.740	2.973,01
15.	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani	2.042	3.521,52
16.	Uniunea Elenă din România	1.890	3.260,79
17.	Uniunea Polonezilor din România	1.260	2.189,73
18.	Uniunea Sârbilor din România	1.940	3.338,69
19.	Uniunea Ucrainenilor din România	4.060	6.990,02
	TOTAL:	49.659	85.685,00

Tabelul nr. 4

Situația elevilor minorităților naționale din România și a școlilor cu predare în limbile română și maternă, în anul școlar 1998/1999

Limbi materne	Unități școlare	Total elevi	din care :			Total Cadre didactice
			Cl. I - IV	Cl. V - VIII	Cl. IX - XIII	
Maghiară	71	3.657	1.538	1.514	605	154
Ucraineană	60	3.276	1.529	1.583	164	130
Turcă	49	2.443	1.556	887	-	66
Romani	21	1.747	1.266	425	56	17
Rusă	15	1.593	779	801	13	13
Germană	11	541	324	217		16
Cehă	9	256	75	181	-	8
Poloneză	9	447	209	215	23	10
Sârbă	7	372	158	214		7
Croată	7	569	243	326	-	7
Bulgară	3	393	209	112	72	16
Greacă	3	94	24	70		4
Slovacă	2	65	12	47	6	5
Armeană	2	51	16	26	9	2
Italiană	1	19	-	19	-	1
Total	270	15.523	7.938	6.637	948	459

Surse: Ministerul Educației Naționale - Direcția Minorități Naționale, în lucrarea *Configurația actuală a învățământului pentru minorități naționale*,

coordonator Lazlo Murvai, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2000

Tabelul nr. 5

Activitatea UDMR în perioada legislativă 2004 - 2008 Sursa: www.cdep.ro

		Proiecte de Legi	Propuneri legislative	Discursuri în plen	Declarații politice	Întrebări / interpelări	Moțiuni	Total intervenții
SENATORI								
1.	Verestóy Attila	-	7	121	4	-	-	132
2.	Fekete Szabó	-	29	21	-	-	-	50
3.	Szabó Ilona	-	7	1	-	-	-	8
4.	Eckstein P. Kovács	-	12	599	9	-	-	620
5.	Frundea György	-	17	159	9	-	-	175
6.	Markó Béla	-	3	20	3	-	-	26
7.	Németh Csaba	-	28	27	4	-	-	49
8.	Szabó Károly Ferenc	-	4	101	8	-	-	114
9.	Szentmiklósi Z. Lajos	-	-	1	-	-	-	1
10.	Zsombori Vilmos	-	4	5	-	-	-	9
DEPUTAȚI								
1.	Márton Árpád-Francisc	-	17	327	1	3	-	348
2.	Varga Attila	-	7	13		1	-	21
3.	Máté András-Levente	-	42	35	3	19	-	99
4.	Seres Dénes	-	27	17	-	1	-	45
5.	Antal István	-	13	62	5	1	-	81
6.	Asztalos Ferenc	-	17	43	1		-	61
7.	Becsek Dezső-Kálmán	-	21	115	87	52		275
8.	Bonis Istvan	-	21	16	3	13	-	53
9.	Borbély László	-	4	33	-	-	-	37
10.	Erdei Dolóczki István	-	17	9	-	-	-	26
11.	Haszmann Pál-Péter	-	-	1	-	-	-	1
12.	Kelemen A. Ladislau	-	46	47		2	-	95
13.	Kelemen Hunor	-	4	32	4	3	-	43
14.	Kerekes Károly	-	49	85	17	40	-	191
15.	Király Andrei-Ghe.	-	27	25	11	9	-	72
16.	Kónya-Hamar Sándor	-	3	1	-	1	-	5
17.	Lakatos Petru	-	-	81	8	2	-	91
18.	Nádudvary Gheorghe	-	-	2	-	-	-	2
19.	Olosz Gergely	-	-	3	-	-	-	3
20.	Sóki Béla	-	16	1	-	10	-	27
21.	Szekely Levente Csaba	-	19	12	-	4	-	35
22.	Toró Tiberiu	-	21	27	5	6	-	59

Tabelul nr. 6

Uniunile etnice din Parlamentul României în perioada legislativă**2004 – 2008 Sursa: www.cdep.ro**

		Activitatea deputaților în perioada legislativă 2004 - 2008	Proiecte de Legi	Propuneri legislative	Discursuri în plen	Declarații politice	întrebări / interpelări	Moțiuni	TOTAL intervenții
1.	Uniunea Armenilor din România	Pambuccian Varujan	3	21	87	3	0	0	104
2.	Uniunea Democrată Turcă	Ibram Iusein	5	19	11	6	2	0	43
3.	Uniunea Polonezilor din România	Longher Ghervazen	1	7	13	8	0	0	29
4.	Asociația Italianilor din România	Mircea Grosaru	3	15	7	3	1	0	29
5.	Uniunea Tătarilor Turco-Musulmani	Amet Aledin	11	52	156	87	51	0	357
6.	Uniunea Ucrainenilor din România	Buciuța Ștefan	4	7	10	3	1	1	26
7.	Asociația Macedonenilor din România	Dumitrescu Liana	3	9	4	0	2	1	19
8.	Uniunea Culturală a Rutenilor	Firczak Gheorghe	2	11	32	17	1	0	63
9.	Forumul Democrat German	Ganț Ovidiu Victor	1	9	25	12	22	0	69
10.	Uniunea Sârbilor din România	Gvozdenovici Slavomir	2	7	19	6	0	0	34
11.	Comunitatea Rușilor Lipoveni	Igor Miron	6	27	82	58	1	0	174
12.	Asociația Liga Albanезilor	Manolescu Oana	1	3	9	1	0	1	15
13.	Uniunea Slovacilor și Cehilor	Merka A. Miroslav	2	9	12	2	5	0	30
14.	Uniunea Bulgară din Banat	Mircovici Nicolae	1	18	36	5	1	0	61
15.	Partida Romilor <i>Pro-Europa</i>	Păun Nicolae	0	14	9	1	5	2	31
16.	Uniunea Croaților din România	Radan Mihai	5	11	11	0	0	0	27
17.	Federația Comunităților Evreiești	Vainer Aurel	3	12	66	6	0	0	87
18.	Uniunea Elenă din România	Zisopol D. Gabriel	0	0	1	0	0	0	1

Tabelul nr. 7

Chestionar Bogardus aplicat pe un eșantion reprezentativ cu 1057 subiecți în județele „Euroregiunii Dunăre-Criș-Mureș-Tisa” (Alin Gavrieliuc, 2002, pag.109)

Instructaj	Români	Sârbi	Maghiari	Germani	Evrei	Romi	Bulgari	BĂNĂȚENI	ARDELENI	OLTENI	MUNTENI	MOLDOVENI
1. Să vă căsătoriți cu ...												
2. Să aveți prieteni apropiați pe												
3. Să aveți vecini de locuință ...												
4. Să fie angajați în instituția dvs												
5. Să aibă cetățenia dvs. ...												
6. Să fie numai vizitatori în țara dvs.												
7. Să fie expulzați din țara dvs.												

* **Completare prin marcarea cu X în celulele corespunzătoare afirmațiilor cu care respondentul este de acord.**

Tabelul nr. 8

Distanțe etnice și regionale obținute de prin aplicarea chestionarului Bogardus pe regiuni din România și comunități etnice din Banat (Alin Gavrieliuc 2001, pag.111)

	Regiuni / Minorități	ICCS Subeșantion români	Deviația standard Subeșantion români	Rang subeșantion	ICCS Eșantion global	Deviația standard Eșantion global	Rang eșantion global	Diferență rang eșantion global - subeșantion români	Rang subeșantion	Rang eșantion global	Diferență de rang
1.	Români	24,66	2.0461	1	24,4 8	2.4897	1	0	-	-	-
2.	Bănățeni	24,04	3.2489	2	23,9 6	3.4070	2	0	-	-	-
3.	Ardeleni	23,20	4.7816	3	22,9 6	5.0301	3	0	-	-	-
4.	Munteni	19,96	7.4409	6	19,6 5	7.4695	6	0	-	-	-
5.	Olteni	19,07	7.9161	7	18,7 3	7.9985	8	-1	4	5	-1
6.	Moldoveni	18,07	8.5699	10	17,6 8	8.6951	11	-1	6	6	0
7.	Germani	21,06	6.2790	4	21,1 5	6,1691	4	0	1	1	0
8.	Sârbi	20,84	6.3856	5	20,9 4	6.3475	5	0	2	2	0
9.	Maghiari	18,38	8.1936	8	18,8 4	8.1263	7	+1	5	4	+1
1 0	Evrei	18,10	7.3855	9	18,0 8	8.0086	9	0	-	-	-
1 1	Bulgari	18,05	7.6377	11	18,0 4	7.0752	10	+1	-	-	-
1 2	Romi (țigani)	10,01	10.095	12	10,0 4	10.106	12	0	-	-	-

Tabelul nr. 9

Chestionar Bogardus cu 7 întrebări și 5 trepte de evaluare, completat de un subiect rom, aplicat în Dobrogea în anul 1995 (Gârlan Mictat, 2011, pag.158)

INSTRUCȚIUNI. La fiecare întrebare vă rugăm să dați un singur răspuns din 5 alternative posibile, astfel: 5 acord în foarte mare măsură 4 acord în mare măsură 3 acord în mică măsură 2 nu sunt sigur 1 pentru nu sunt de acord	Români	Armeni	Greci	Italiani	Turci	Tătari	Romi	Ruși lipoveni	Ucraineni
1. Să vă căsătoriți cu ...	5	2	2	5	3	3	5	3	3
2. Să aveți prieteni apropiați pe	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3. Să aveți vecini de locuință ...	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4. Să fie angajați în instituția dvs. ...	5	5	5	5	5	5	5	5	5
5. Să aibă cetățenia dvs. ...	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6. Să fie numai vizitatori în țara dv.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7. Să fie expulzați din țara dvs.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
MODALITATEA DE CALCUL									
Distanța etnică obținută prin însumarea pe verticală a marcajelor de la toate întrebările din chestionar.	27	24	24	23	20	19	27	20	20
Indicele ICCS individual de apropiere obținut prin scăderea scorurilor de la ultimele întrebări de respingere 6 și 7.	25	22	22	20	18	17	25	18	18

Tabelul nr. 10
Valorile indicatorului ICCS într-o diagnoză de relații etnice în zona Dobrogei, prin aplicarea în 1995 a unei variante de chestionar Bogardus (Gârlan Mictat 2011, pag.154)

Comunități dobrogene		1. Români	2. Armeni	3. Greci	4. Italieni	5. Turci	6. Tătari	7. Romi	8. Ruși Lipoveni	9 Ucraineni
1.	Români	24,46	18,46	16,06	20,20	17,37	16,41	9,96	15,92	16,65
2.	Armeni	24,62	24,82	23,60	23,38	18,67	16,67	16,00	19,43	19,56
3.	Greci	23,89	18,89	24,11	18,75	4,79	15,68	8,17	16,20	15,86
4.	Italieni	23,83	17,20	19,60	24,43	16,10	14,93	8,60	14,86	15,86
5.	Turci	19,23	16,05	16,61	17,20	23,88	22,35	11,85	15,31	15,28
6.	Tătari	20,27	17,26	16,19	17,43	23,69	24,53	12,50	14,69	14,83
7.	Romi	23,10	20,26	20,40	21,10	17,76	18,73	24,50	18,66	18,80
8.	Ruși lipoveni	23,36	20,04	20,72	20,86	18,38	19,94	10,06	24,42	22,14
9.	Ucraineni	22,41	20,13	20,72	22,44	17,93	16,96	10,04	20,25	24,86

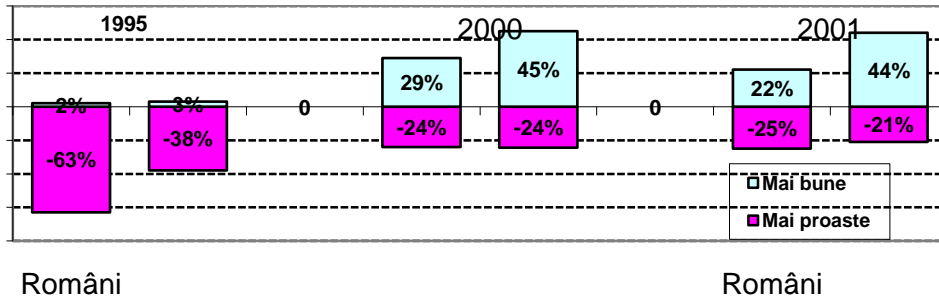
Tabelul nr. 11

Atribute auto- și retro-evaluate, prezentate în procente, în cadrul unei diagnoze a relațiilor etnice din Transilvania, efectuată în anul 1995 (Mircea Kivu, 2002, pag.79)

Despre:	Români		Maghiari		Romi	
	Pozitiv	Negativ	Pozitiv	Negativ	Pozitiv	Negativ
Români	Primitori		Religioși		Cumsecade	
	61%	Dezbinați	41%	Dezbinați	51%	Dezbinați
	Cumsecade	8%	Primitori	15%	Primitori	3%
	47%		39%		37%	
Maghiari		Orgolioși	Harnici		Harnici	Dezbinați
	Harnici	25%	47%	Dezbinați	31%	20%
	27%	Egoiști	Primitori	14%	Cumsecade	Ostili
	23%		30%		22%	19%
Romi		Murdari		Murdari	Primitori	
	Uniți	50%	Uniți	47%	33%	Dezbinați
	10%	Hoți	11%	Leneși	Harnici	27%
	50%		48%	27%		
Germani	Civilizați		Harnici		Civilizați	
	37%	Dezbinați	38%	Egoiști	30%	Dezbinați
	Harnici	6%	Civilizați	10%	Harnici	6%
	32%		31%		28%	
Evrei	Întreprinzători		Întreprinzători		Întreprinzători	
	33%	Egoiști	30%	Dezbinați	20%	Ipocriți
	Religioși	9%	Religioși	8%	Religioși	9%
	31%		29%		23%	

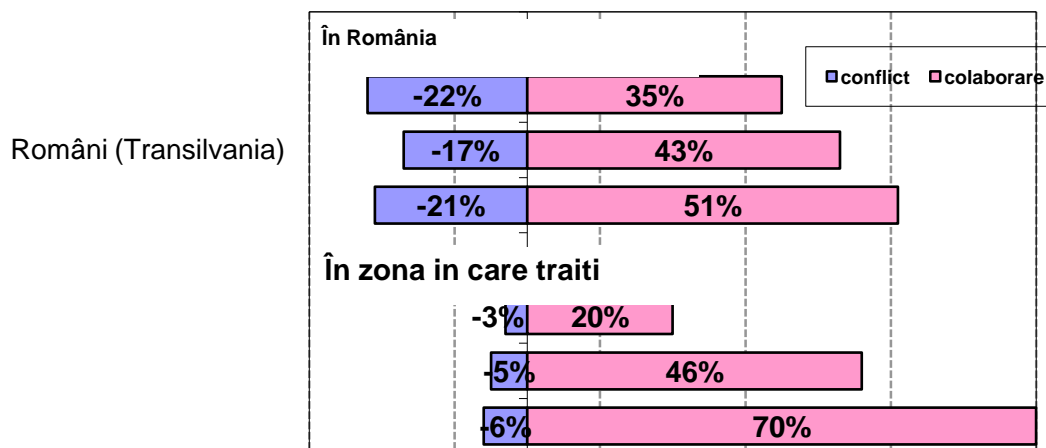
Tabelul nr. 12

Întrebare de sondaj efectuat în anul 1995 : Relațiile dintre români și maghiari sunt acum mai bune sau mai proaste față de înainte de 1989 ? (Mircea Kivu, 2002, pag.81)

Tabelul nr. 13

Întrebare : Dintre următoarele expresii care descriu relațiile dintre români și maghiari, care vi se pare că exprimă realitatea mai exact ? (Mircea Kivu, 2002, pag.81)

Anexa 1

Structura etnică a populației din România între anii 1930 - 2011

(Surse: Recensămintele populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, din 18 martie 2002 și

din Rezultatele Finale ale Recensământului pe anul 2011, publicate în luna iulie 2013 de

Institutul Național de Statistică al României)

Anii	1930		1956		1977		1992		2002		2011	
TOTAL	14.280.729	100,0	17.489.450	100,0	21.559.910	100,0	22.810.035	100,0	21.680.974	100,00	20.121.641	100,00
Români¹	11.118.170	77,9	14.996.114	85,7	18.999.565	88,1	20.408.542	89,5	19.399.597	89,47	16.792.900	88,9
Maghiari²	1.423.459	10,0	1.587.675	9,1	1.713.928	7,9	1.624.959	7,1	1.431.804	6,60	1.227.623	6,50
Romi (țigani)	242.656	1,7	104.216	0,6	227.398	1,1	401.087	1,8	535.140	2,46	621.573	3,29
Germani³	633.488	4,4	384.708	2,2	359.109	1,7	119.462	0,5	59.764	0,27	36.042	0,19
Ucraineni⁴	45.875	0,3	60.479	0,3	55.510	0,3	65.472	0,3	61.098	0,28	50.920	0,27
Ruși / lipoveni⁵	50.725	0,4	38.731	0,2	32.696	0,2	38.606	0,2	35.791	0,16	23.487	0,12
Turci	26.080	0,2	14.329	0,1	23.422	0,1	29.832	0,1	32.098	0,14	27.698	0,15
Sârbi⁶	50.310	0,4	46.517	0,3	34.400	0,2	29.441	0,1	22.561	0,10	18.076	0,10
Tătari	15.580	0,1	20.469	0,1	23.369	0,1	24.596	0,1	23.935	0,11	20.282	0,11
Slovaci⁷	50.800	0,4	22.200	0,1	21.300	0,1	19.600	0,1	17.226	0,07	13.654	0,07
Bulgari	66.300	0,5	12.000	0,1	10.400	0,1	9.800	0,1	8.025	0,03	7.336	0,04
Evrei	451.900	3,2	146.300	0,8	24.700	0,1	9.000	0,1	5.785	0,02	3.271	0,02
Croați⁸	-	-	-	-	7.500	0,1	4.100	0,1	6.807	0,03	5.408	0,03
Cehi	-	-	11.800	0,1	7.700	0,1	5.800	0,1	3.941	0,01	2.477	0,01
Polonezi	15.800	0,1	7.600	0,1	4.600	0,1	4.200	0,1	3.559	0,01	2.543	0,01
Greci	23.200	0,2	11.200	0,1	6.300	0,1	3.900	0,1	6.472	0,02	3.668	0,02
Armeni	12.200	0,1	6.400	0,1	2.300	0,1	2.000	0,1	1.780	0,00	1.361	0,01
Italiani	-	-	-	-	-	-	-	-	3.288	0,01	3.203	0,02
Chinezi	-	-	-	-	-	-	-	-	2.243	0,01	2.017	0,01
Ceangăi	-	-	-	-	-	-	-	-	1.266	0,00	1.536	>0,01
Alte etnii⁹	49.200	0,3	13.400	0,1	5.300	-	8.600	-	16.850	0,07	18.524	0,10
Nedeclarată	5.000	-	4.300	-	400	-	700	-	1.941	-	-	-

¹ Inclusiv cei declarați **Aromâni și Macedoneni** între anii 1930-2002

⁵ Inclusiv cei declarați **Ruși** în toate recensămintele.

² Inclusiv persoanele declarate **Secui** în toate recensămintele.

⁶ Inclusiv cei declarați **Carașoveni** între anii 1930-1992.

³ Inclusiv **Sași și Șvabi** declarați în toate recensămintele.

⁷ Inclusiv persoanele declarate **Cehi** în anul 1930.

⁴ Inclusiv persoanele declarate **Ruteni** la recensămintele din anii 1930, 1956, 1977

⁸ Inclusiv persoanele declarate **Carașoveni** în anul 2002

precum și **Croați, Sloveni** la recensămintele din anii 1930 și 1956

⁹ Inclusiv cei declarați **Italiani** între anii 1930-1992.